

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
50/2013
14. december 2013

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

TŔNISTÁ CESTA POMNÍKA
CYRILA A METODA
Strana 4.

PATRÍME DO JADRA
EURÓPSKEJ ÚNIE
Strana 5.

AK CHCEME ZJEDNOCOVAŤ,
MUSÍME BYŤ VZOROM
Strana 6.

NEUVERITELNÁ PRÍŤAŽLIVOSŤ
KOMEDIÁLNEHO MAGNETU
Strana 8.

DOŽIVOTIE ZA POŽIADAVKU
NÁRODNÝCH PRÁV
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Pri prehre kandidátov na župana v Bratislave a Banskej Bystrici len zriedkavo hľadal dôvod v ich europoslancov. A pritom ľudová múdrosť vraví, že sedieť na dvoch stoličkách je najlepší spôsob, ako spadnúť medzi ne, najmä ak tie stoličky stoja tak ďaleko od seba...

Naozaj sa niekto nazdáva, že človek môže byť s plným nasadením poslancom Európskeho parlamentu a robiť všetko, čo s tým súvisí, vrátane prospechu svojej vlasti, a zároveň zodpovedným županom? Nezmysel. Pripomína mi to roky normalizácie, obdobia po kremeľskej okupácii našej vlasti. Funkcie mohli mať len zdravé jadrá, ľudia, čo nepodľahli zvodom demokratizácie a okupáciu nazývali bratskou pomocou. Tak potom PhDr. Gejza Šlapka, CSc., bol v tom istom čase docentom na Filozofickej fakulte UK, vedúcim tajomníkom Mestského výboru KSS v Bratislave, poslancom Snemovne národov Federálneho zhromaždenia, predsedom Mestského výboru Národného frontu, členom Ústredného výboru Národného frontu, členom predsedníctva ÚV KSS a členom ÚV KSČ. Aktuálny bol aj vtíp: Aký je rozdiel medzi súdružkou Litvajovou a japonskou kalkulačkou? Súdržka Litvajová má o funkciu viac.

Holý nezmysel, aby sa niekto mohol s plným nasadením venovať práci poslanca parlamentu EÚ, ktorý sa ešte na posmech sveta sťahuje každý mesiac z Bruselu do Štrasburgu a späť – a tvorivo riešiť aj nekonečné problémy jedného slovenského kraja. Zodpovedný človek, ktorý nie je ani hrabivý, ani zberateľ funkcií, musí sa nad tým trpkou pousmiať. Rovnako ako nad poslancami Národnej rady SR, ktorí stíhajú okrem vysokých postavení vo svojich rodných stranách byť županmi, primátormi či starostami, a pritom ešte zastávať pekných pár menších funkcií, ktoré im z toho vyplývajú. Nijaké ich zdôvodňovanie trojedinosti či rozštrvenosti nemá logiku. Každá ich funkcia je prácou pre celého človeka, pre jeho krásny zmysel života. Ak ju chce robiť poctivo.

Ján ČOMAJ

R: 2013053

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

Kontroverzný film V tieni kráľa Svätopluka platili daňoví poplatníci Útok na vlastenectvo za štátne peniaze

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Emil SEMANCO

Koncom novembra tesne pred polnocou odvysielala televízna dvojka verejnoprávnej RTVS premiérov film s názvom V tieni kráľa Svätopluka režiséra Jakuba Julényho. V programovej ponuke bola pod názvom filmu anotácia: Ako sa dá ideologicky zneužiť história. V skutočnosti veľmi nešlo o Svätopluka, ale o niečo celkom iné. Trvalo to čosi vyše päťdesiat minút a končilo sa to v čase hodiny duchov. A veru, tvorcov musel mátať už pri autorskom zámere veľmi zlý duch, lebo z obrazovky sršalo toľko negatívnej energie, veľmi zle skrývanej pod zámer akože objektívnej výpovede respondentov, že označiť film za propagandistický by bolo asi slabé.

Reportér Českého rozhlasu chodí po chotári a komunikuje. Staví sa do pózy akože doborosrdečného, takmer až naivného ľudomila. Akoby chcel divákovi v dobrom predstaviť Slovensko a jeho aktuálnu situáciu, čo sa týka vlastenectva a symbolov. K slovu sa dostali aj niektorí predstavitelia Matice slovenskej. Obrazom i zvukom okrem predsedu Mariána Tkáča aj Eva Kristinová a cez nahraný telefonický rozhovor Drahošlav Machala.

■ ZJAVNÝ PAŠKVIL

Títo respondenti nemali odkiaľ vedieť, aký je skutočný zámer českého reportéra. To, že ich výpovede po zostrihaní vyzneli dosť rozpačito, potvrdzuje, kam autori filmu smerovali. V titulkoch filmu sa objavuje logo s označením, že dielo bolo podporené Ministerstvom kultúry SR. Nebolo to však priamo, ale cez zmluvu so štátom, ktorú má ministerstvo na tvorbu pôvodných programov s RTVS. Film je prvou časťou dokumentárneho cyklu Film a spoločnosť, čo RTVS prezentovala ako sériu dokumentov pôvodnej tvorby. Verejnoprávna RTVS podporila výrobu filmu vtedy, keď riaditeľkou bola nominantka bývalej koalície M. Zemková. Z pôvodne schválených dvadsaťsedemtisíc eur dostali tvorcovia predbežne deväťtisíc. Prispel aj štátny Audiovizuálny fond, ktorý dal takmer dvadsaťtisíc eur. Celkové náklady boli vyše päťdesiatosem-

Socha kráľa Svätopluka pred Bratislavským hradom.

tisíc eur. Film bol vyrobený a odvysielaný. Lenže v RTVS si niekto uvedomil, čo je to za dielo, a s premiérou filmu bol problém. Dramaturg a producent filmu Robert Kirchhoff hovoril o cenzúre. „Výhrady k obsahu filmov v žiadnom prípade nesúvisia s vykreslením akýchkoľvek politických predstaviteľov,“ stojí v stanovisku RTVS. Zaradeniu filmu do vysielania podľa hovorcu Richarda Šumeghyho bránilo „povrchné, neprofesionálne a neobjektívne spracovanie vybraných tém“. V stanovisku boli aj vyjadrenia, že film je „kolážou nesúvislých poznání... chýba polarita názorov... v niektorých prípadoch úpravy výpovedí respondentov vyznievajú ako manipulatívne“. Televízia bola ochotná filmy zaradiť do programu až po „odstránení obsahových a koncepčných nedostatkov“.

■ UPRAVENÁ VERZIA?

Producent Kirchhoff nesúhlasil a pre denník SME povedal: „Myslím si, že je objektívne spracovaná tematika Svätopluka či slovenského štátu. Spolupracovali sme s poprednými slovenskými historikmi, sociológmi, politológmi.“ Nuž, možno myslel Grigorija Mesežnikova, ktorý vo filme dostal dosť priestoru. Nevedno, či film prešiel nejakými úpravami, ale napokon ho RTVS napriek svojim výhradám ako spolufinancovateľ a vysielateľ pustila divákovi v čase, keď ľudia chcú väčšinou spať.

3 OTÁZKY PRE:

Andreja FERKA, spisovateľa a vysokoškolského pedagóga

Priestor ovládli cenzori našej slobody

• Končí sa rok viacerých, pre Slovensko významných výročí, pri ktorých sme sa obzerali do minulosti. Podľa vás, akú máme či môžeme mať budúcnosť?

Našu budúcnosť vidím v oslobodení tvorivosti. Kedysi slovenský rozhlas premiéroval osemdesiat titulov ročne a televízia päťdesiat pondelkových inscenácií. Tvorili sme európsku umeleckú kvalitu, nie akési telenovely a čudné estrády, ktoré sú dokonca dotované na posmech ako pôvodná tvorba. Pre školstvo, vedu a kultúru tu akoby niet európskych priorít na miestach, kde ich majú iné, nielen proklamovane, ale skutočne slobodné krajiny.

• Ako to myslíte?

Hoci sme za ostatné storočie utrpeli desať ozbrojených okupácií, tri totality, teda kolonializmus, nacizmus a stalinizmus, ale tiež najmasovejšiu emigráciu, formálne patríme do EÚ ako rovnocenný partner. Totalitné myslenie a spôsoby v spoločenskom prostredí okolo nás však pretrvávajú a platíme za to osudne. Veď napríklad tu niet médií s európskymi hodnotami, akou je aj ústavná zaručená sloboda prejavu. Chýba tu zvučný hlas proti revízií hraníc, a pritom tlak zvonku silnie. Márne to zakazuje mierová dohoda z Paríža, otvorene sa tu vedie nátlaková psychologická vojna.

• To znie priam zlovestne. Hovoríte však, že práve tvorivosť nás môže oslobodiť?

Prejav tvorivosti treba oslobodiť z trezorov, kde sú uzamknuté. Verejnosť nepozná skutočné fakty o súčasnej emigrácii celej generácie mladých ani o zákaze hrať slovenských dramatikov, ani čo píšú najvýznamnejší páni novinári. Priestor ovládajú cenzori našej slobody. Viac ako vedci a umelci ho majú rôzne postavičky z takzvaného šoubiznisu. To nie sú nositelia skutočnej tvorivosti. Kedysi sa tu dario tak po drobtárske meniť mnohé zlé na niečo dobré. Môžeme sa k tomu vrátiť.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: archív SNN

V SNN 51-52/2013
SI PREČÍTAŤE

- Aktuálna esej slovenského spisovateľa Antona Hykischu: Osobnosť ako obrana a výzva
- Skaličan Janko Blaho bol historicky prvý slovenský profesionálny operný spevák
- Horthyovci v metódach boja proti Židom a bolševizmu prevýšili vraj hitlerovcov

Slovenský národ má legitímne právo aj povinnosť chrániť svoju kultúrno-etickú zvrchovanosť

Odhalujeme prejavy konšpiračných snáh o rodovú rovnosť

Maroš SMOLEC, Emil SEMANCO – Foto: archív SNN

V Slovenských národných novinách (SNN) 49 sme publikovali informáciu o Hupsovom šlabikári Lipka pre žiakov 1. ročníka základných škôl. Pri písme Ž je text o tom, ako žije matka sama so synom a napokon si vezme za manžela suseda, ktorý jej pomáha pri domácich prácach. Komponovanie takýchto „korektných“ vzdelávacích prvkov nemá nič spoločné s kresťanskými koreňmi spoločnosti.

Takéto iniciatívy sú sofistickým prejavom homosexuálnej menšiny a gender spoločnosti, ako získať nadpráva. Smutné je, že svoje ciele dosahujú tak, že sa o nich musia učiť deti väčšiny, ktorej sú takéto spôsoby na milé vzdialené. Už od malička sa snažia presvedčať naše deti, že rozpad manželstva je – ako keby – prirodzený. Šokom pre SNN bol text učebnice Etická výchova pre 4. ročník základných škôl pod názvom Mój zvláštny sen.

■ POD PLÁŠTIKOM PRÁV

Píše sa v nej: Predstav si, že sa ti snívá sen, v ktorom si sa premenil na dieťa opačného pohlavia. Akým/akou by si chcel/chcela byť? Čo by si v tomto sne

robit/robila? Ako by si to prežival/prežívala? Napiš alebo nakresli tento svoj sen. Čo to táto zmena priniesla? Chcel/chcela by si, aby sa tvoj sen stal skutočnosťou? Porozmýšľaj a povedz, aké výhody máš, že si práve chlapcom alebo dievčaťom?

Na podobné prejavy v poslednom období zareagovali aj slovenskí katolícki biskupi svojím ostatným pastierskym listom. „Slovensko má legitímne právo aj povinnosť chrániť svoju kultúrno-etickú zvrchovanosť pred cudzorodými ideologickými experimentmi, zneužívajúcimi oblasti ľudských práv na rozklad tradičnej spoločnosti. SNS preto so zadosťučinením víta pastiersky list Konferencie biskupov Slovenska,

v ktorom upozornila spoločnosť na nebezpečenstvo neomarxistických ideológií multikulturalizmu a genderizmu. Národnári sa pripájajú k spontánnemu vzdoru širokej verejnosti zastaviť fanatické internacionálne experimenty sexuálnej kolonizácie rodiny,“ píše sa v stanovisku podpísanom podpredsedom SNS Rafaelom Rafajom, ktorý nám poslal do redakcie.

■ MINISTER REAGUJE

Našťastie minister školstva Dušan Čaplovič začal konať. Konštituoval komisiu, ktorá sa má stretnúť a s autormi šlabikára prehodnotiť niektoré textácie. Práve v čase uzávierky tohto vydania komisia rokovala. Jej člen-

ka Viera Kyselíková, riaditeľka Arcidiecézneho školského úradu v Bratislave, pre SNN uviedla: „V novom šlabikári absentuje význam rodiny, rodinného spolunávania. Chýbajú poučné informácie o prírode, ročných obdobiach, sviatkoch, slovenských tradíciách, o národe, vymizli texty fu-

dovej slovesnosti a klasické texty slovenských autorov, vyskytujú sa v ňom mnoho nespisovných slov a niekoľko znevažujúcich vyjadrení. Prváci majú právo pracovať s takou učebnicou šlabikára, ktorá vychádza z našej vlastnej slovenskej kultúry, buduje vzťah k rodine, blíznym, národu, vlasti, prírode a vyhovuje pedagogicko-didaktickým zásadám.“ O výsledkoch stretnutia komisie s autormi šlabikára budeme informovať.

■ ZAHMLIEVANIE PRIORÍT

SNS vyzvala premiéra Roberta Fica, aby nariadil ministromi M. Lajčákovi definitívne stiahnuť kontroverznú Celostátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv z dôvodu jej protiústavnosti, keďže dokument je prešpikovaný ideologickými dogmami multikulturalizmu a genderizmu. Podľa Ústavy SR sa Slovenská republika nesmie viazať na nijakú ideológiu, aj keby sa odvolávali na transpozíciu smerníc EÚ.

Viera Kyselíková

Slovenská republika má dvojnásobok európskych zdrojov na rozvoj

Dvojročná výnimka za miliardy eur

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Problematika európskych fondov je zložitá, veď zahŕňa dvanásť operačných programov. V princípe však možno povedať, že schválené predĺženie čerpania zdrojov určených na obdobie do konca roku 2013 a vzápätí začiatok nového obdobia od roku 2014, ktoré sa končí 2020, poskytuje Slovensku možnosti za miliardy eur najmä v oblasti čerpania zdrojov z európskych štrukturálnych zdrojov. Pre SNN to okrem iného povedal Ing. Ondrej Barič, PhD., odborník na menovú a fiškálnu politiku.

Plénum Európskeho parlamentu počas rokovania.

Ide o zdroje určené na vyrovnávanie úrovne jednotlivých oblastí Európskej únie. V našom slovenskom prípade je to o to významnejšie a osobitejšie, že sa to týka všetkých krajov, všetkých vyšších územných celkov, s výnimkou bratislavského. Otvorili sa teda možnosti pre tie regióny Slovenska, ktoré majú najväčšie problémy, alebo inak povedané netýka sa to bratislavského VÚC, lebo ho EÚ považuje za oblasť, ktorá sa vyrovná priemeru v únii. V podstate nám EÚ predĺžila možnosť čerpania fondov o dva roky. Predĺženie lehoty sa týka rokov 2011 a 2012; projekty za 2011 sa tak končia na konci roka 2014 a za rok 2012 na konci roka 2015.

■ FONDOVÉ SLABINY

Pokiaľ ide o čerpanie eurofondov, je to naša slabina. Na roky 2007 – 2013 sme mali možnosť čerpať 11,3 miliardy eur a vyčerpali sme z nich asi 50 percent. Ani jedna doterajšia vláda nevyčerpala fondy naplno, lebo k európskym fondom, odhladnuc od náročného spracovania kontroly, treba mať aj dobré projekty a vlastný kapitál. Terajším predĺžením Slovensko získalo možnosť čerpať z doterajších programov o rok dlhšie a doterajšie neukončené programy sa nemusia au-

tomatically skončiť. Pritom zároveň nabehávajú možnosti zdrojov z nového rozpočtu Únie na obdobie do roku 2020. To má nielen cenu otvorených dverí, v ktorých sú miliardy, ale aj možnosť, že Slovensko bude stále čistým príjemcom, lebo dostane z eurofondov viac, ako platí do spoločnej pokladnice, povedal pre SNN Ing. O. Barič.

■ MILIARDY LADOM

Europoslanec S. Kozlík konštatoval, že dlhodobý rozpočet Únie je nielen dobrý, ale aj otvára pre Slovensko možnosť byť v prijímaní eurofondov na druhom mieste na obyvateľa. Podľa S. Kozlíka je to dobré najmä pre regióny, pre ekológiu, železnice a diaľnice. Podpredseda vlády a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslav Lajčák v súvislosti s touto problematikou konštatoval, že pôjde o možnosť získať v prepočte na hlavu obyvateľa ročne 378 eur – musíme ich však vedieť vyčerpať. V teraz končiacom období šesť miliárd zostáva nevyčerpaných. Od nového roku 2014 máme možnosť čerpať vyše trinásť miliárd eur. Slabšou stránkou podľa ministra zostáva stále vyhľadávanie možností, ktoré fondy EÚ poskytujú.

VŠIMLI SME SI

Prijemné nedeľné popoludnie prvého decembra vylákalo do ulíc Bratislavy množstvo ľudí. Niektorí sa vybrali na predvianočné nákupy, no mnohí, najmä rodičia s deťmi, sa rozhodli navštíviť už tradičné Vianočné trhy na bratislavskom Hlavnom námestí. Väčšina zrejme netušila, že ich tam čaká prekvapenie doslova vianočné.

Matičiarci na Vianočných trhoch

Už pred štvrtou hodinou bol priestor pred tribúnou na Vianočných trhoch zaplnený zvedavcami. Viacerí už z plagátov zistili, že o chvíľu vystúpi folklórna skupina Geľovianka, fungujúca pod MO Matice slovenskej v Sebechleboch. Pre poruchu autobusu hlavní protagonisti popoludnia trochu meškali a azda aj premrzli, ale nič ich neodradilo od toho, aby sa s vďačnými divákmi nepodelili o kus nefalšovanej ľudovej tradície. Ženy, dievčence, ale aj deti v krojoch so sviečkami v rukách vystúpili na pódium a program s názvom Kto dá prstiešie Svätej Rodine sa mohol začať. Pritomní mohli vidieť predstavenie plné hlbokej myšlienky príchodu nášho Spasiteľa k nám, kde slovo i pieseň vytvorili tú skutočnú vianočnú atmosféru – takú, ako oddávna zažívali v Sebechleboch, keď deväť dní pred Štedrým večerom chodili ženy, mládenci a devy od domu k domu, aby pripomenuli všetkým susedom silu lásky a odpúšťania, hlboký duchovný význam sviatkov pokoja a radosti.

Text a foto: Maroš BANČEJ

Ak sa niečo nestalo, neznamená to, že sa to ešte nemôže stať

Prezidentská prisaha v maďarčine

„Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Slovenskej republike. Budem dbať o blaho slovenského národa...“ znie časť sľubu, ktorým sa ujíma funkcie novozvolený prezident Slovenskej republiky. Ak by uspel kandidát Strany maďarskej komunity (SMK), Gyula Bárdos, asi by bolo zábavné počúvať v prípade úspechu z jeho úst predpísaný sľub.

A to najmä v kontexte nekonečných žalôb a udaní na náš štát, ktoré aktívne do Bruselu vypisovala práve SMK. Alebo aj v kontexte toho, že nikto na Slovensku sa nikdy nedozvie, či kandidát na prezidenta Slovenskej republiky bol maďarský štátny občan alebo nie. Je všeobecne známe, že vedúci predstavitelia tejto etnickej strany nemajú problém žiadať o občianstvo aj Maďarsko.

■ AGRESÍVNA KAMPAŇ

SMK si podľa všetkého zaplatila celkom dobrých odborníkov na public relations (PR). Svedčia o tom aj percentá, ktoré ju posúvajú na prah zvoliteľnosti do parlamentu. Podľa posledných prieskumov získala 4,7 percenta. Treba uznať, že o „županov“

sa táto nacionalistická strana pobila naozaj skvelo. Takmer celé Slovensko v rozpore so zákonom oblepila veľkoplošnými pútačmi v maďarskom

jazyku. Prezidentská kampaň bude ďalšou kapitolou pokračovania tohto agresívneho PR. Podľa predsedu strany Józsefa Berényiho nomináciu preukázali, že menišovi Maďari sú plnohodnotní a právoplatní občania Slovenskej republiky. Nikto im toto právo na Slovensku nekradne. „To bude po prvý raz, preto sme si vedomí, že je to revolučný krok. Ale nie je to jedinečný krok, keďže aj v Rumunsku a v Srbsku mali tamojší Maďari vždy svojho prezidentského kandidáta,“ dodal šéf strany. Pripomenul, že rovnako ako on v trnavskej župe aj G. Bárdos môže pokojne postúpiť do 2. kola volieb.

■ BUGÁR BEZ NADŠENIA

Ešte pred oznámením konkrétneho mena predsedu druhej etnickej strany Most – Híd Béla Bugár logicky tvrdil, že kandidát SMK len zvyšuje šance Roberta Fica na zvolenie za prezidenta. Strany ľudovej platformy rozhodnutie SMK tiež príliš nepotešilo. Už teraz je známych totiž dvanásť kandidátov. A najväčšie eso – kandidát Smer-u – je stále neznámy.

(ib,mrs)

Andrej MIŠÁNEK

Fraška v službách štátu

Maroš SMOLEC, šéfredaktor Slovenských národných novín

Denník SME dobehla jeho minulosť. Redakcia zažíva fiasko s menom Peter Tóth. Tento angažovaný novinár z čias tzv. mečiarizmu spôsobuje redakcii nemalé vrásky na tvári serióznosti. Peter Tóth sedel na dvoch stoličkách: novinárskej a spravodajskej. Súbežne vykonával profesiu novinára a spravodajského dôstojníka Slovenskej informačnej služby (!!!).

Už počas štúdií som sa zamestnal v denníku REPUBLIKA. Na starosť som dostal oblasť kriminality. Vtedy som prišiel aj do kontaktu s Petrom Tóthom. Poznáam ho. Napokon nie politici alebo SIS, ale ja som odhalil jeho skutočnú identitu spravodajského spolupracovníka krátko správu na titulnej strane REPUBLIKY dávno predtým, ako musel zo služby odísť.

Nikto vtedy nezareagoval, nikto ma nezažaloval za prezradenie utajovanej skutočnosti alebo štátneho tajomstva, ako ma zastrášovali predtým. Všetci cudne mlčali. Pochopil som, že som trafil kliniec po hlavičke.

Peter Tóth začal svoju slávnu novinársku kariéru v denníku SME. Na starosti mal tiež kriminalitu. V čase Mečiarovej éry 1994 – 1998 zastával nekompromisné stanovisko. Ako komentátor kritizoval vládu. Ako reportér odhaľoval mnohé tajné skutočnosti týkajúce sa napríklad zavraždenia M. Kováča ml. do cudziny alebo Remiášovej vraždy. Profiloval sa na investigatívneho reportéra. Bol vzorom pre nastupujúcu novinársku generáciu. Mladší kolegovia – samozrejme so „správnymi politickými názormi“ (pozn. autora: vtedy protivládny, dnes protislo-

venskými) – ho priam zbožňovali. Ale... Stačilo si všímať, čo publikuje v SME, ako nakladá s informáciami, kedy ich uverejňuje, s kým sa stýka, kto sú jeho zdroje. Vedel som, že je súčasťou istej paralelnej vyšetrova-

KOMENTÁR

cej skupiny. Niekoľkokrát som to aj publikoval. Nikto mi neveril...

Zaujímali ma aj jeho kontakty na tzv. problémové osoby. Lebo aj v týchto vodách vedel plávať šikovne ako štika. Počas obsadenia Televízie Markíza pred parlamentnými voľbami v roku 1998 som požiadal o rozhovor šéfa jednej zo sporných strán Mariána Kočnera, ktorý sa snažil prevziať kontrolu nad televíziou Pavla Ruska. Peter Tóth sa vtedy pohyboval v priestoroch te-

levízie. Nikoho to netrápilo, veď si vykonáva svoju novinársku prácu. Po tom, ako mi M. Kočner stanovil termín na stretnutie, v jeho kancelárii ma privítal práve P. Tóth. Bol to pre mňa šok. Opýtal som sa ho, čo tam robí. Vraj je mediálny poradca. Na moje otázky týkajúce sa okupácie televízie a prepojenia na bratislavské podsvetie svojmu klientovi počas rozhovoru radil, ako má odpovedať. Zhrnutie: Peter Tóth, redaktor mienkotvorného denníka SME, ktorý chránil TV Markízu pred zlými podnikateľmi, Lexovou SIS a Mečiarom, ktorí ju chceli ukradnúť, a tým potlačiť slobodu slova na Slovensku, bol v skutočnosti spojencom Kočnerovej skupiny. Preto ma neprekvapilo, keď médiá neskôr zverejnili informáciu, že Tóth bol aj šéfom kontrarozvedky. Peter Tóth sa vyžíval v práci pre dve strany.

Ešte pred politickou porážkou Mečiara mal P. Tóth prezývku Lexobjíca. Za všetko, čo sa stalo v podsvetí alebo na politickej scéne, mohol Lexa a jeho tajná služba. Za zavraždenie mladého Kováča, ale aj za smrť Remiáša. Nebola to úplne pravda. Niekoľkokrát som to publi-

koval. Rovnako som spochybňoval bezúhonnosť podnikateľov typu Majský či Mojžiš z Drukosu. Opäť mi nikto neveril... Moje slová redaktora denníka REPUBLIKA pred pätnástich rokov, ktorý napokon musel zaniknúť (pozn. autora: a dnes viem aj prečo), sa časom potvrdili. P. Tóth sa dokonca Lexovi počas jedného súdu o ochranu osobnosti aj ospravedlnil.

Nejde o sklamaného spravodajského dôstojníka ani o jeho koniec „v službách štátu“, ale o poukázanie na silu niektorých médií, ktoré mávajú s verejnou mienkou pod heslami SLOBODY, DEMOKRACIE, SPRAVODLIVOSTI, ČESTNOSTI. Pritom za nimi stojí niekto vplyvný. Napokon nechcú si tzv. korektné médiá upratať aj teraz vo svojej kuchyni. Aj Slovenské národné noviny písali o redaktorku, ktorá má vrelý vzťah s osobami nemenovanej finančnej skupiny, či o „investigatívci“, ktorý si týka s údajnými bossmi podsvetia. Žeby novodobí tóthovci? Čo ale ak tentoraz pracujú pre cudzie tajné služby?

Nuž čo... Dejiny sa opakujú. Fraška však ostáva fraškou.

Úprimnosť na matičnú adresu

Ivan BROŽÍK

Redakcia našich novín v týchto dňoch spracúva anketu medzi novozvolenými predsedami vyšších územných celkov. Stále pritom nemôžem zabudnúť na osobný rozhovor s Tiborom Mikušom, predsedom Trnavského samosprávneho kraja, v ktorom okrem iného použil slovné spojenie „moja milovaná Matička“ či „moji drahí matičiari“. Nový predseda v susednom Trenčianskom kraji Jaroslav Baška sa nám zas zveril takto: „V čase, keď si pripomíname 150. výročie vzniku tejto inštitúcie, je nesmierne dôležité zdôrazniť jej základné poslanie – upevňovanie vlastenectva a národného povedomia Slovákov. Mal som možnosť zúčastniť sa na mnohých podujatiach, ktoré pripravovali miestne organizácie Matice slovenskej. Vždy to

boli úprimné a hodnotné stretnutia, na ktoré rád spomínam.“ Nuž a do tretice vyberme „z tohto súdka“ aj z odpovedí staronového predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Milana Belicu: „Mimoriadne si vážim všetkých členov Matice slovenskej, ktorí obetavo pracujú najmä na poli kultúry s dôrazom na uchovávanie a rozvíjanie národných tradícií... Oceňujem a vážim si Slovenské národné noviny tak z hľadiska ich autorov, ako aj ich čitateľov. Autorov za postoje, vyjadrené v ich textoch, a čitateľov za ich záujem o veci národného povedomia.“

Je po voľbách a občania, z ktorých sú mnohí nezištní matičiari,

sa pýtajú, ako ďalej na Slovensku s podporou kultúry, folklóru, ale aj kultúrnosti a nielen zachovávanie, no najmä rozvoja našich stáročných a nám blízkych tradícií. V uplynulých rokoch sme si zvykli na toto všetko sa akosi „pýtať“ ministerstva kultúry a vlády. A tu sme možno urobili chybu. Časy grófstiev sú už dávno preč a župám nepredsedajú grófi, ale nami zvolení naši – verím, že sa neurazia – služobníci. Je preto načase prestať obracať hlavy smerom na Bratislavu s nereálnymi očakávaniami. Nachádzajme naše vlády priamo v centrách regiónov, v ktorých žijeme. Opäť si pritom pomôžem vyjadreniami už vyššie spomenutých predsedov samosprávnych krajov. Milan Belica trebárs hrdo tvrdí, že „Nitriansky samosprávny kraj vyna-

kladá každoročne zo svojho rozpočtu do vzdelávania najviac finančných prostriedkov po doprave. Odbor školstva, mládeže, športu a kultúry pravidelne finančnými dotáciami podporuje aj regionálnu kultúru i šport, keď jeho zastupiteľstvo na to ročne vyčleňovalo doteraz po stosedemdesiat tisíc eur. Na môj návrh to bude od budúceho roku dvesto tisíc eur ročne. Ešte dodám, že z týchto prostriedkov podporujeme vo veľkej miere práve aj aktivity Matice slovenskej.“

Milan Belica nie je jediný. Ak sa pozrieme na sever do žilinského samosprávneho kraja, tam slovami jeho predsedu Juraja Blanára Matiči priam kvitne lúčka: „Som hrdý na to, že práve na území nášho Žilinského kraja sa nachádza mesto, z ktorého sa rozbehli do celého slovenského sveta matičné myšlienky... O to viac ma teší, že je v mojom tíme spolupracovníkov aj množstvo matičiarov, ktorí sa nielen veľkými podujatiami, ale i drobnou prácou zapájajú do verejného života. Som presvedčený, že to bude na osoh nielen Matice slovenskej, ale i celého Žilinského kraja.“

SPOZA OPONY

Bol november 1989; Vladimír Mináč stretol mladšieho spisovateľa, známeho tiež povstaleckou knihou. A ten mu povedal: Daj kľúče od Štefánikovej... Bola to pamiatkovo chránená budova, režimom pridelené sídlo spisovateľskej organizácie. Vtedy niektorým, dnes mnohým známa ako dom Egona Bondyho. Majiteľ Kábllovky ho dal síce postaviť, ale nikdy tam nebýval. Architektom – fabriky i domu, napokon aj časti Justičného paláca – bol Alexander Skutecký. Ten pri Banskej Bystrici neprežil vraždenie na jeseň v roku 1944, kým jeho synovca, neskoršieho spisovateľa Petra Karvaša zachránil zamestnaním v Matici slovenskej Jozef Cíger Hronský.

Žiadať od Mináča kľúče, to bolo dvojzmyselné, darmo vracal vrecká, že ich má prázdne. Išlo aj o to, že sa skončila éra baťka Mináča a nastávali nové časy. Na ich začiatku si onen prozaik a literárny kritik – žiadateľ kľúčov, sadol do toho

istého kresla vo federálnom parlamente v Prahe, kde pred ním sedel básnik Vojtech Mihálik...

Keď nový režim spustil privatizáciu, najlepšie to páliło Lu-

teľom spisovateľa bol a zostal spisovateľ.

Spisovatelia ešte dlho užívali kaštieľ v Budmericiach, kým sa prededávnom nezačala písať história inak. Už tam nie

firmy schovávajúcej sa kdesi v Karibiku. Jej slovenskí konatelia žiadajú požičané vrátiť už vo februári 2014 od novinárskej organizácie, ktorá ani teraz nemá peniaze, ale má funkcio-

zaslúžil v roku 1936 „za prispievanie celého národa, štátu a Slovenskej krajiny“. Dnes zvädzajú príbuzní papierovú vojnu, aby sa mohli postarať o jeho zaľadený hrob. Nový dozorný výbor Matice si zasa kladie staronovú otázku o reštitúcii v neprospech Matice...

Neďaleko odtiaľ cez dve ulice sa rozprestiera areál inej veľikánskej budovy – bola to dlhé desaťročia poliklinika a nemocnica, dnes už poldruha desaťročia pustne prázdna v strede mesta. Na priečelí má o. i. sochu kovorobotníka a ďalšie postavy – symboly práce. Vznikli v roku 1936 pre vtedajšiu Sociálnu poisťovňu. Jeden z autorov sa zdarne uplatnil ako tvorca nadživotej sochy Josifa Vissarionoviča Stalina na hlavnom, vtedy Stalinovom námestí.

Všetci chodíme okolo nehnuteľností, ktoré veľa hovoria. Nielen o dobe, ale najmä o nás, o našej národnej povahe. Aj o mojej, veď som bol alebo som členom všetkých tých spolkov, o zašantročených budovách ktorých pišem...

Prečo nehnuteľnosti veľa hovoria

Dušan D. KERNÝ

bošovi Juríkovi – navrhol, aby sme sa na kúpu budovy zložili. Lenže takmer tí istí spisovatelia vytvorili šesť či sedem organizácií. Po vzore zaniknutého, bývalým režimom vytvoreného národného frontu... A väčšina demokraticky rozhodovala, kým nemusela z budovy vypadnúť. Dnes má tento objekt prina-jmenšom takú hodnotu v eurách, ako mal vtedy v korunách. Lenže niektorým išlo o prežitie, iným o moc vo federálnom štáte – a o kádovanie. Ako povedal Laco Ťažký, najväčším nepria-

sú doma, ako hostia zasadajú v kultúrnom dome obce Budmerice. Niežby im chýbal iba kaštieľ, kam ich nepustia! Dnes im chýba aj budova v centre hlavného mesta, zdedená od minulého režimu. Tí, ktorí sú nielen spisovatelia, ale aj žurnalisti s napätím očakávajú, ako „dopadne“ iná cenná budova a pozoruhodná architektúra – Dom novinárov, ktorého príbeh v SNN podrobne sledujeme. Je to príbeh o zadlžení riešenom novými dlhmi či úžerníckymi pôžičkami na vysoký úrok od

nárov – a tí zrejme asi majú právne nespochybniteľné právomoci.

Tieto riadky pišem pre noviny, ktoré sídlia v budove, ktorej sa týka zákon NR SR – v rámci reštitúcie prideluje tento rozsiahly objekt Matici slovenskej. Ale realita je celkom iná. Matička tu má ledva jedno poschodie. Travertínové fasády výstavnej budovy sú obrátené hneď do dvoch ulíc stredu mesta a pasáž je jedna z najznámejších v Bratislave. Na priečelí je sochársky portrét muža, ktorý sa o stavbu

SEBAOBHRANA

Keď sa svojho času na košickom sídlisku Luník IX objavila delegácia pozorovateľov EÚ z Bruselu, zahraniční úradníci sa nestačili čudovať, ako sa dá bývať v 21. storočí. Sídlisko považovali za dôkaz diskriminácie tamjších obyvateľov väčšinou spoločnosťou, ktorá úbohých Rómov nechala napospas situácii, ktorá je horšia ako zlý sen.

„Vybývané“ rómske domy

Až keď úradníkom niekto zo sprievodu vysvetlil, že sídlisko sa stalo takým práve pôsobením rómskych obyvateľov, jeden úradník sa spýtal miestneho Róma: „Ako sa stalo, že tie domy sú také zničené?“ Rómsky obyvateľ sa zamyslel a preniesol pamätnú vetu: „My sme to nezničili. Tie domy sú už vybývané!“

Na Luníku IX sa začali prvý decembrový týždeň búracie práce. Obytný dom na Hrebendovej ulici č. 22 a 24 bol dlhodobou v dezolátnom stave. Podľa mesta bola demolácia nevyhnutná, keďže miestni obyvatelia rozobrali dom až na skelet, a tým absolútne narušili statiku budovy. Vlani v októbri muselo dať mesto Košice zbúrať bytový dom na Hrebendovej ulici 14 a 16 z rovnakého dôvodu. Búracie práce aj s likvidáciou odpadu realizuje istá košická firma za cenu takmer osemdesiat tisíc eur a ukončiť ich má do 30. decembra 2013.

„Obyvatelia opäť zdemolovali bytový dom, čiže rozobrali ho až do skeletu, pričom následne došlo k ohrozeniu života a zdravia obyvateľov. Mesto preto muselo pristúpiť k asanácii. Naozaj tu dlhodobo prevláda nerešpektovanie pravidiel, neúcta k majetku, neplnenie si základných povinností,“ povedala viceprimátorka Košíc Renáta Lenártová. Technický riaditeľ Bytového podniku mesta Košice (BPMK) Martin Paška doplnil: „Z bytového domu Hrebendova 22, 24 nemal nikto platnú nájomnú zmluvu. Na sídlisku, obývanom prevažne Rómami, prichádza k totálnej devastácii majetku. Ak to takto pôjde ďalej, budeme musieť požiadať statikov, aby vypracovali posudky aj na ďalšie bytové domy.“

K problému sa vo svojom stanovisku vyjadril aj košický primátor Richard Raši, ktorý uviedol: „Musíme v prvom rade dbať na to, aby všetci bez rozdielu akceptovali pravidlá fungovania spoločnosti. Zároveň je nevyhnutné eliminovať všetky riziká, ktoré môžu spôsobiť ohrozenie života. Bytový dom na Hrebendovej je, žiaľ, príkladom oboch týchto javov, preto bolo potrebné pristúpiť k riešeniu.“ Obyvatelia búraných domov náhradné bývanie nedostali. „Všetci obyvatelia užívali byty bez právneho titulu, preto nemajú právo na bytovú náhradu,“ povedala Zuzana Bérešová z košického magistrátu.

Kam sa však presťahujú doterajší obyvatelia búraných domov? V duchu miestnych tradícií pôvodní obyvatelia búraných bytoviek, ktorí nedostali náhradné byty, išli podľa dostupných informácií bývať k rodinám či známym do iných bytov v rámci sídliska, niektorí aj do nelegálnej osady Mašličkovo pri Luníku IX. Od roku 2008 na košickom sídlisku Luník IX zbúrali už štyri bytovky a ďalšie dve sú v búraní práve teraz. O prípadnej asanácii ďalších bytových domov na adrese Hrebendova 34, 36 rozhodne príslušný stavebný úrad. Keď to takto pôjde ďalej, domy zo sídliska Luník IX sa budú postupne strácať. Vyzerá to tak, že „vybývané“ sú nielen bytovky, ale celé sídlisko.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Matica a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí spojili sily Nelahká, až trnistá cesta pomníka

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (USŽZ) je dôležitou súčasťou starostlivosti slovenskej vlády o našich krajanov roztrúsených po celom svete. Koordinuje ich aktivity s aktivitami inštitúcií v materskej krajine, pomáha im v ich úsilí o zachovanie slovenskej identity a umožňuje im tak byť hrdými na Slovensko. Predseda USŽZ Igor FURDÍK nám poskytol krátky rozhovor.

Predseda Matice slovenskej M. Tkáč (vľavo) a Igor Furdík pri soche Cyrila a Metoda.

• V júni tohto roku sme v SNN priniesli obsiahly materiál o slávnostnom odhalení súsošia svätých Cyrila a Metoda v maďarskom Blatnohrade. Aký bol zástoj vášho úradu pri realizácii tejto významnej súčasti výrazov na naše územie?

Inštalácia pomníka má svoju nie celkom jednoduchú históriu, pretože vlastná realizácia sa ťahala niekoľko rokov. Predtým, ako sme tam inštalovali naše súsošie, boli tam tri monumenty, a to bulharský, slovinský a rakúsky. Pôvodná iníciať Matice slovenskej uviazla na rokovaniach s realizátorom, a tak sme celú vec začiatkom tohto roka oživilí v diskusii s pánom Migašom a pánom Weissom. Pán veľvyslanec Slovenska v Maďarsku P. Weiss prišiel s nápadom, aby sme sa spojili s pani akademikou sochárkou Ľudmilou Cvengrošovou, ktorá robila podobné súsošie v Nitre. Tak

sme za ňou boli niekoľkokrát a ona s nápadom súhlasila. Financovanie pamätníka bolo naplánované tak, aby sme to spravili my v spolupráci so Slovákami v Budapešti. Oni spravili projekt a vyrátali, koľko by to stálo, zabezpečili odborné posudky, stavebný súhlas a ostatné administratívne náležitosti. V tom momente, keď už prichádzalo k realizácii, presahovala výsledná suma naše možnosti. Obrátil som sa teda na pána predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča otázkou, či by Matica bola ochotná spolupodieľať sa na financovaní tohto projektu. On na to pristúpil a následne sme to veľmi operatívne vedeli spolufinancovať. Celé náklady sa pohybovali okolo 35 000 eur a finančné prostriedky sme poskytli my a Matica slovenská. No tú mravčiu prácu, najmä administratívnu, vykonali Slováci v Maďarsku. Stretli sme sa aj s veľmi ústretovým postojom maďarských

partnerov, najmä starostu obce Zalavár, a dobrá vec sa podarila.

• Nedávno ste sa vrátili z cesty za našimi krajanmi v Maďarsku, vo Vojvodine či vo Švajčiarsku. Aký je stav našej krajinskej komunity vo svete?

Obecne povedané, stav krajinskej komunity je veľmi viazaný na krajinu, kde tí krajanovia žijú. Máme autochtónne menšiny, teda pôvodných Slovákov žijúcich vo Vojvodine, v Chorvátsku, Rumunsku, a samozrejme v Maďarsku, ale aj na Ukrajine a v Poľsku. Trochu iná situácia je v Česku a iná situácia je v západnej Európe, vo Veľkej Británii a v Írsku. No a celkom iná situácia je v zámorí, či už je to Južná alebo Severná Amerika. Ja si myslím, že táto téma si zasluhuje pozornosť, ktorú jej štát venuje, pretože nepracujeme na „stratenej“ téme. Mňa kontakt s krajanmi presvedča o tom, že ľudia, ktorí majú záujem svoju slovenskosť rozvíjať, kultivovať, udržiavať, majú predpoklad, že si ju udržia a rozvinú, pričom v nás nachádzajú oporu. Vidíme aj výsledky. Predtým tie menšiny boli

v takom akosi neurčitom stave, veď sme tu mali Československú republiku. Jasná adresa sa pre Slovákov v zahraničí vytvorila až v roku 1993 vznikom Slovenskej republiky a je to cítiť aj na neustálom vzraсте národnej hrdosti našich krajanov.

• Prednávanom boli nejaké trecie plochy medzi vaším úradom a medzi Svetovým združením Slovákov v zahraničí, ktoré reprezentuje pán Skalický. Aké sú vzťahy momentálne medzi týmito subjektmi?

Áno, v minulosti vznikla určitá disharmónia v tomto vzťahu, ktorá súvisela s náhľadom predchádzajúceho vedenia na to, ako hľadieť na subjekty, ktorým sa poskytujú dotácie. Musíme brať ako fakt, že spomínané dotácie netvorí nijakú závažnú sumu. Na ilustráciu uvediem, že tohto roku tvorili prostriedky určené na dotácie sumu milión stopätidesiat tisíc eur a prišlo osemdesiat tisíc. Päťsto sme ako-tak uspokojili, no my zdôrazňujeme, že tu nejde o kompletné financovanie projektov, ale o ich podporu. Takže keď si to vydelíte, dostanete obraz o tom, aká je priemerná suma na podporenie aktivít toho-ktorého slovenského projektu v zahraničí. Takže my sme po rokovaniach so Svetovým združením Slovákov v zahraničí prešli vyúčtovania a uzavreli sme podľa predpisov všetky možné sporné veci. V súčasnosti pokračujeme v konštruktívnej spolupráci a veríme, že bude na prospech našich krajanov, ktorí sa aj v zahraničí hrdo hlásia k svojim koňom.

Požehnanie inštalovanej sochy v Blatnohrade.

Komu to u nás staviame sochy?

Drahošlav MACHALA

Nevzdelanosť zostáva aj v 21. storočí našim najväčším nepriateľom. Kto nepozná vlastnú históriu, zopakuje chyby, ktoré už raz urobil. Pán podpredseda vlády a minister zahraničných vecí SR Miroslav Lajčák a jeho tím diplomatov sa zdráhajú odpovedať mi na list, ktorý som im ako hovorca Kongresu slovenskej inteligencie (KSI) napísal. Interpeľoval som v ňom, ako je možné, že si MZV 2. novembra 2013 nijako nepripomenula 75. výročie Viedenskej arbitráže. Na Donovaloch sme 30. mája 1992 vo Vyhlásení KSI, na ktorom som sa spoludieľal, napísali: „Nechceme spoločný štát s vierolomným partnerom, chceme štát vlastný. S vlastným prezidentom, vlastnou diplomaciou, vlastnou armádou a s vlastnou ekonomickou politikou.“ Jednoznačne som sa v rokoch zápasu postavil za vznik nezávislého slovenského štátu. Ale takúto, ako to nazval Roman Kaliský, „kolenačkovú“ diplomáciu voči Bruselu som nečakal ani vo sne. Ak slovenský MZV nevie, čo je jeho povinnosť, a v „záujme veľmi zvláštnej tichej kabinetnej diplomacie“ nevie susednej Maďarskej republiky pripomenúť, ako pred sedemdesiatimi rokmi rokami odkrojila takmer štvrtinu územia suverénneho slovenského

štátu, aby sme dnes ako štátotvorný národ nestrácali pamäť, čo si mám o tom myslieť? Veď Maďarsko využije každú príležitosť na goebbelsovskú propagandu proti Trianonu... Robiť zahraničných vecí SR slovenskú diplomáciu môžu iba tí, ktorí sú na MZV najmä zamestnaní, ale pre ktorých sa obhajoba národných a štátnych záujmov nestala vecou srdca, zato najmä vecou plnej peňaženky! Nerozumiem, prečo si pán podpredseda vlády Miroslav Lajčák doteraz nena-

O ČOM JE REČ

šiel čas na to, aby pozval na stretnutie vlastenku Evu Kristiniovú, ktorá ako šestnásťročná v SNP bojovala proti nacistom v mojom rodnom Podjavorinskom kraji a má teda morálne právo rokovať priamo s ministrom Slovenskej republiky, ktorú zakladala, o zákone, čo má na Slovensku preferovať gender zákon o gayoch a lesbách. My sme demokratická väčšina, my chceme presadzovať práva rodiny a manželský vzťah muža a ženy! Kedy sa dočkáme verejnej diskusie o gender zákone v novinách, v televízii, v rozhlas, pán podpredseda vlády? Načo potom plátime štyri eurá mesačne RTVS? Ak vám Pochod za život sedemdesiat tisíc

ľudí v Košiciach nestačil, môžeme zorganizovať stotisícový v Bratislave a aj pred príslušným ministerstvom!

Napísal som aj pánovi primátorovi Košíc Richardovi Rašimu. A spýtal som sa ho, kedy sa v Košiciach konečne objaví socha generála Štefánika, ktorú odstránili, a kedy v Košiciach pribudne pamätník vyhnaným Slovákom po tom, ako Košice 11. 11. 1938 obsadil admirál bez mora Miklos Horthy? Za celý rok 2013 nepostavilo „európske hlavné mesto kultúry“ jedinú sochu slovenskej osobnosti! V Košiciach žije deväťdesiat sedem percent Slovákov a ledva tri percentá Maďarov. Zato na sochu rozvaleného Sándora Máraia na lavičke, kusok od Námestia Maratóna mieru, sa európske aj košické peniaze našli. Toho Máraia, ktorý patrilo medzi kriesiteľov a „vlajkonosičov“ horthyovskej iredenty. Stačí si prečítať a zacistovať pár viet z Máraiovej reportáže z „oslobodených“ Košíc v novinách Kassai Ujság z novembra 1938: „... toto mesto je hlboko verné a hrdé a skutočne maďarské ako celých uplynulých šesť storočí. Udržanie jeho maďarského charakteru minulých 20 rokov (za prvej ČSR, pozn. autora) si vyžadovalo väčšie obete než v uplynulých storočiach.“ – „...Napísal som o ňom

romány, citoval som ho v stovkách maďarských a zahraničných novin, opisoval som jeho krásu a maďarskosť...“ – „V uliciach desaťtisíce ľudí neúnavne a spoločne volajú: Horthy, Horthy!“

V roku 1939 po okupácii Košíc horthyovským Maďarskom medzi prvými opatreniami nových riaditeľov v košických školách bolo ničenie a pálenie slovenských kníh v knižnicách. Na slovenskom gymnáziu sa postupovalo „ľudskejšie“. Riaditeľ János Hutlász poveril slovenčinára J. Oláha, aby „očistil“ knižnicu od nežiadúcich slovenských autorov, akými boli S. H. Vajanský, M. Rázus, M. Kukučín, P. O. Hviezdoslav, J. Botto a iní, a to takým spôsobom, že kurič si tieto knihy nosil do tried a zakuroval nimi do pece. V novembri 1939 „demokrat“ Márai neprotestoval proti ničeniu a páleniu kníh slovenských klasikov, ale zato v denníku Pesti Hirlap vzdával hold vďaka fašistickému talianskemu štátu na čele s B. Mussolinim...

Tak ako, milí slovenskí socialistickí politici? Budete sa iba hrbíť, alebo už konečne vystriete chrbát a začnete každodenne skutkami preukazovať slovenské vlastenectvo a brániť národné a štátne záujmy Slovenska? Alebo budete ustupovať aj v prípade pamätnej tabule na Bibiáne a začnete každodenne skutkami preukazovať slovenské vlastenectvo a brániť národné a štátne záujmy Slovenska? Alebo budete ustupovať aj v prípade pamätnej tabule na Bibiáne a začnete každodenne skutkami preukazovať slovenské vlastenectvo a brániť národné a štátne záujmy Slovenska? Alebo budete ustupovať aj v prípade pamätnej tabule na Bibiáne a začnete každodenne skutkami preukazovať slovenské vlastenectvo a brániť národné a štátne záujmy Slovenska?

Miroslav Lajčák: Musíme sa mentálne prerodiť – Európska únia bude iná

Patríme do jadra akcelerujúcej Európy

Dušan D. KERNÝ – Foto: MZV

Nevyhnutnosť mentálne sa prerodiť, zmeniť, odstrániť naše slabiny vo využívaní fondov a Slovenskom nevyužívaných možnostiach Únie, nevyhnutnosť pripraviť sa na Úniu zmenenú to sú o. i. konštatovania podpredsedu vlády SR, ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslava Lajčáka. Netreba sa báť vrátiť na národnú postać, žiadať od Bruselu odovzdané kompetencie tam, kde sa to neosvedčilo, netreba sa báť návratu kompetencií naspäť, ale netreba sa báť ani viacrýchlostnej Európy, tá je dnes realitou a Slovensko patrí do jej jadra.

To je len niekoľko téz ministra M. Lajčáka z celkového otvoreného, na potrebu zmien zameraného vystúpenia pred Medzinárodným klubom SR, najstaršou nevládnou neziskovou organizáciou v SR. Hlavnou témou bolo postavenie SR a EÚ a čo vyplynulo z bolestivých poučení krízy od roku 2008.

„Kríza nám brutálnym bolestným spôsobom ukázala, že netreba v Európskej únii len opatrenia prijímať, ale treba ich dodržiavať a kontrolovať,“ povedal doslova minister. Bez toho, aby to personifikoval, povedal: „Nesmieme zabúdať na poučenia a nedostatky európskej architektúry, ktoré sme identifikovali počas krízy. Nemali sme odvahy hovoriť dva roky o podstatných problémoch, stratili sme dva roky, ale teraz už prijímame zásadné rozhodnutia.“

NEVYHNUTNOSŤ ZMIEN

Minister M. Lajčák hovoril o nevyhnutnosti zmien, o slovenských slabiniach či slabiniach a premrhávaných možnostiach aj v rámci Únie. Okrem iného konštatoval, že politika vlády SR pochopiteľne vyvoláva nespokojnosť našich občanov, lebo sme nútení prijímať opatrenia, ktoré sú ďaleko od populárnych. Na druhej strane však hospodárime zodpovedne: ešte nikdy v histórii Slovenskej republiky sme nepredali štátne obligácie tak výhodne (1,5-percentný úrok) a dlhopisy s historicky najnižším úrokom (2,4 percenta). To hovorí nielen o tom, že finančné trhy, medzinárodná spoločnosť nám dôveruje, vníma nás ako spoľahlivého partnera, ale

má to priamy dosah na to, za koľko si požičiavame a za koľko budeme splácať – a to sa týka peňaženky každého občana. Ten pocit nemáte, keď sledujete slovenské médiá, ale to je už iná kapitola, poznamenal člen vlády R. Fica.

OBETOVANÉ VZDELÁVANIE

Vzdelávanie je obeťou úspešnej premeny Slovenska za posledné desaťročia, rozpadol sa systém odborného školstva a produkujeme extrémne množstvo vysokoškolákov, ktorí sa s diplomom nemôžu uplatniť – to je jeden zo zásadných problémov. Nemáme dobré duálne vzdelávanie, nesmieme dlhšie žiť v ilúzii, nie sme dnes totiž takí vzdelaní ako pred dvadsiatimi rokmi a nie sme ani takí lacní. Táto naša výhoda oproti iným v medzinárodnej konkurencii sa postupne stráca.

Musíme sa pripraviť na mentálny prerod. Európska politika dnes nie je zahraničná, ale vnútorná, zdôraznil o. i. minister. Ešte sme sa dokonale nenaučili, ak sa nemám vyjadriť kritickejšie – povedal minister – aktívne vyhľadávať možnosti, je ich oveľa viac ako čerpať len fondy.

STRAŠIAK INTEGRÁCIE

Netreba sa báť hlbšej európskej integrácie. Prenesme viac kompetencií na EÚ tam, kde je to potrebné, ale na druhej strane vráťme pokojne kompetencie na národnú úroveň, kde sa neosvedčili. Únia je Únia so všetkým, čo k tomu patrí, ale ak sa ukázalo, kde delegovanie kompetencií na Brusel nebolo zmysluplné, tam sa netreba báť vrátiť ich naspäť.

Únia je iná, ako bola v roku

1994, získala aj silný vnútropolitický rozmer, je silné prelinanie zahraničnej a vnútornej politiky – dnes európske záležitosti nie sú zahraničnou politikou. Kríza vyvolala ďalší logický tlak na politickú úniu. Ak predtým táto téma bola ešte pred niekoľkými rokmi tabu, napríklad zmienka o politickej únii, dnes sa o nej medzi štátmi a lídrami štátov diskutuje – sú predmetom rokovania.

VIAC RÝCHLOSTÍ JE FAKT

Európska integrácia postupuje rôznymi rýchlosťami – viacrýchlostná Európa je dnes realitou a netreba sa jej báť. Európska integrácia sa nemôže pohybovať rýchlosťou najpomalšieho vagóna, jadrom je eurozóna a asi po prvýkrát je Slovensko politicky v prvej línii európskeho vývoja. Konštatoval minister M. Lajčák na svojom už druhom stretnutí s Medzinárodným klubom Slovenskej republiky a z rúk predsedu Dušana Rozboru prijal ocenenie klubu.

ROZPOČET NAVYŠE

Prečo je pre nás dôležité byť v jadre európskej integrácie? Je to – okrem iného – aj pre otvorenosť slovenskej ekonomiky; export sa podieľa takmer deväťdesiatimi percentami na tvorbe hrubého národného dôchodku, vyše osemdesiatpäť percent z toho ide do štátov Európskej únie. Väčšina zákonov (až dve tretiny), ktoré prejdú slovenským parlamentom, sú „európske zákony“ – sú transpozíciou európskych zákonov.

Keď sa začal proces pristúpenia k Únii, boli sme štatisticky na štyridsiatich ôsmich percentách priemeru vtedajších štátov EÚ /2004, dnes sme na sedemdesiatich piatich percentách priemeru HDP na hlavu obyvateľa. V aktuálnom rozpočte EÚ 2007 – 2013 sme dostali alokovaných 11,5 miliardy eur; v rozpočte na roky 2014 – 2020 máme alokovaných 13 miliárd eur – teda v takomto objeme môžeme využiť fondy Únie. Je to 387 eur na osobu a jeden rok, čo je rozsah jedného ročného štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Slovenskí učitelia sa dokážu presadiť v zahraničí bez domácej podpory

Úspech Bernolákova na exotickom Bali

Text a foto: Tibor B. HAČKO

Predsieňou vysokého učenia je široká základňa stredných a základných škôl, ktorá pripravuje mládež včleniť sa medzi svetovú elitu študentov. Na indonézscom ostrove Bali sa pod patronátom Medzinárodnej organizácie ASEF, sídliacej v Singapure, v závere októbra zišla svetová stredoškolská galéria učiteľov. Tá si kladie za cieľ podporovať učiteľov a ich aktivity, spojené s rozvíjaním vzájomnej spolupráce medzi školami v Európe a v Ázii.

Organizácia si pri založení v roku 2001 predsavzala aktívne podporovať stredoškolské odborné školy natoľko, aby ich študenti nezaostávali za nárokmi a medzinárodným komunikačným tempom univerzít. Na dosiahnutie tohto cieľa by však samotné predsavzatie nestačilo. Táto idea sa musela pretaviť do stredoškolského života aktivitami a zápalom učiteľov a odborných lektorov.

VO VLASTNEJ RĚŽII

Pokiaľ program ASEF v každom členskom štáte výrazne podporujú domáce rozpočty, Slovensko ako jediné svoju učiteľskú základňu v tomto smere nielenže nepodporuje, ale necháva kompletne náklady, ale aj aplikáciu programu na pedagogických nadšencov. To, že nejde o malé náklady, nemusíme pochybovať. Je preto na neuverenie, že Slovensko aj po dvadsiatich dvoch rokoch neprínosných školských reforiem, finančného krátenia podpory škôl a ich zamestnancov stále disponuje skupinou zapálených ľudí, ktorí vlastnými silami a finančnými prostriedkami držia

Ocenení učitelia zo Slovenska.

krok s ostatnými členskými štátmi. ASEF každoročne organizuje konferencie v niektorom zo štátov v Európe a Ázii, na ktorých sa zúčastňujú učitelia a riaditelia škôl z celého sveta. Hodnotia pritom prácu pedagógov a prínos pri budovaní priamych vzťahov medzi študentmi a školami. Na Bali sa 28. 10. – 1. 11. t. r. zišlo vyše sto zástupcov výchovno-vzdelávacích inštitúcií

zo štyridsiatich šiestich krajín. Počas piatich dní vyhodnotili projekty, ktoré v rámci školského roku riešili prostredníctvom internetu. Tie úspešné sú už aplikované a stali sa neoddeliteľnou súčasťou výchovného pedagogického procesu.

CERTIFIKÁT TRUBAČOVI

Slovensko na tomto fóre zastupoval a všetky podporné

projekty hradil Pavol Trubač zo Spojenej školy v Ivanke pri Dunaji, organizačná zložka v Bernolákove. Výsledkom jeho práce je zapojenie študentov do ôsmich projektov. Spoločne tak so žiakmi z pätnástich štátov – Dánska, Švédsko, Grécko, Indie, Pakistanu, Malajzie, Bahrajnu, Japonska a i. – predstavujú v nasledujúcom roku na pôde partnerskej školy v Aténach výsledky a komunikačné zručnosti potrebné na ďalšie univerzitné vzdelávanie. Príkladnú spoluprácu na poli internetovej komunikácie a vynaloženú námahu P. Trubača ocenili na konferencii medzinárodným certifikátom ASEF.

Výmenné návštevy študentov partnerských škôl sú už dnes neoddeliteľnou súčasťou pedagogického procesu v každej škole. Tento aspekt je motivačným ťažiskom prepojenia predmetov, ako sú geografia, biológia, fyzika, dejepis s vyučovaním nielen angličtiny, ale aj iných jazykov. Projekty sú otvorené pre všetkých záujemcov z radov učiteľov a ich žiakov zo všetkých typov škôl. Aj keď nie je v našej spoločnosti zvykom oceňovať prácu, ktorá neprináša priamy hmatateľný prospech, za vykonané dielo nadšencom z Bernolákova patrí vďaka. Spoločnosť by mala viac sledovať a oceňovať činnosť učiteľov a nielen negatívne medializovať ich oprávnené nároky na primerané spoločenské ohodnotenie. Príklad z Bali je len jedným zo smutných konštatovaní, keď sa ohodnotenie našich pedagógov presadilo v zahraničí pri úplnej absencii domáceho rezortného i mediálneho záujmu.

POZNÁMKA

Slovensko ani nie tak vďaka svojej samostatnej existencii ako skôr demokracii splodilo niekoľko osôb, „nad ktorých niet“. Iba tak náhodne spomeňme Štefana Hríba alebo Milana Lasicu. Najnovšie sa k nim pridala Milan Kňažko. Ten má však na rozdiel od spomínaných troch hviezdnejšie ambície – rozhodol sa kandidovať za prezidenta. A to nie hocakého.

Náruživá vládyčtivosť

Sám o sebe hovorí: „V mojom politickom živote nenájdete rozhodnutie, ktoré by smerovalo k nejakým výhodám – ekonomickým ani mocenským.“ Žeby postavenie slovenského prezidenta neprinášalo nijaké výhody? Pánovi Kňažkovi stačí jedna – mohol by ukázať, ako sa prezident-ský úrad má vykonávať. Hovorí o tom: „Mám dosť skúseností na túto funkciu aj príbeh, ktorý ma oprávňuje kandidovať. Je to alternatíva, ktorú neponúka nikto.“ Sebavedomo vylučuje kandidatúru premiéra Roberta Fica, ktorý „je komunista, takže aj extrémista“. Slovenskí voliči teda v ostatných voľbách stáli na extrémizmus a pán Kňažko sa s ním chce popasovať. Nájde toľko „neextrémistických“ voličov? Nadovšetko ho trápi, že „schémy zo smutnej minulosti sa vracajú“. Počas nej vrátil titul zaslúžilého umelca a „postavil sa proti organizovanej zvrhlosti, ktorá sa nazývala socializmus“. Dnes z tejto organizovanej zvrhlosti by teda nemalo byť nič použiteľné. Ani Karel Gott, ani Helena Vondráčková či Peter Nagy, náš titul futbalových majstrov Európy z roku 1976, ani skvelá Nemocnica na okraji mesta s Ladislavom Chudíkom či filmy Červené víno a Tisícročná včela. A predsa aj z toho dnes žijeme. Na tvorbe kultúry organizovanej zvrhlosti sa na webe nedozvieme veľa. Napríklad, či sa zúčastňoval na medzinárodných filmových festivaloch v Moskve.

Dnes vo filmoch hrá zväčša postavy zvrhlíkov. Ľudí, za akých on pokladá iných: Roberta Fica za extrémistu a komunistu, Vladimíra Mečiara za fašistu, priam Hitlera. Pritom tvrdí, že chce, aby „v polemike nezávislých, ale i opozičných inštitúcií vznikala harmónia“. Naši prezidenti boli dosiaľ rozličných krvných skupín, ale cholera sme ešte nemali. K tejto skupine inklinovala Ivetta Radičová a máme v živej pamäti, ako sa to skončilo. Aj ona vedela, a aj pán Kňažko dobre vie, „čo krajina potrebuje“. Predovšetkým odstrániť premiéra Fica, pretože za neho „nezavislé inštitúcie strácajú svoju nezávislosť. Sú personálne prepojené na jednu osobu a zdá sa, že sú ústredným výborom jednej osoby“.

Jeden z najvýznamnejších rímskych historikov, o ktorom nemožno pochybovať, že by sa v politike nevynaznal, Publius Cornelius Tacitus povedal: „Vládyčtivosť je náruživiejšia než všetky ostatné vášne.“ Pokiaľ ide o pána Kňažka, ostaňme pri tom.

Peter JÁNOŠÍK

Hovoríme s novým predsedom dozorného výboru MS JUDr. Štefanom Martinkovičom

Ak chceme zjednocovať, musíme byť vzorom

Na valnom zhromaždení Matice slovenskej (MS) zvolili do čela dozorného výboru MS JUDr. Štefana MARTINKOVIČA, dlhoročného matičiaru, ktorého prvá legitimácia v národnej ustanovizni je vystavená v roku 1968. Vtedy mladý, národne orientovaný muž sa zapojil aktívne do matičnej práce. Má skúsenosti z pôsobenia v miestnych odboroch, ako aj v krajských radách a v posledných troch rokoch aj v dozornom výbore MS. Spoznal teda matičnú problematiku a obsah matičnej práce i problémy matičiarov od základu.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: (mrs)

• Ste dlhoročný matičiar – ako vnímate vaše zvolenie do ústredných orgánov Matice?

Vzdelaním som právnik a ako na právnika s vyše dvadsaťročnou advokátskou praxou sa na mňa obracali funkcionári národnej ustanovizne už pred niekoľkými rokmi s otázkami týkajúcimi sa Národného pokladu, stanov a vôbec s matičnou legislatívou. Práve pre vystúpenia na matičných fórach na vrcholných podujatiach MS som dostal mandát valného zhromaždenia a v roku 2010 som sa stal členom a podpredsedom dozorného výboru.

• Na valnom zhromaždení MS v októbri 2013 vás zvolili v tajných voľbách po prvý raz do funkcie predsedu dozorného výboru. V čom je hlavný rozdiel medzi prácou a možnosťami orgánov Matice do valného zhromaždenia 2010 a po ňom?

Povedal by som, že do valného zhromaždenia 2010 bola matičná činnosť akoby uzavretá do seba, dokonca podľa môjho názoru nezbudzovala veľkú pozornosť, bola akoby na okraji, ale veľký tak verejný, ako aj mediálny záujem nastal, keď sa začali po roku 2010 otvárať záležitosti okolo Národného pokladu. Žiaľ, a to ma aj osobne, ako i mnohých iných matičiarov mrzí, že pohľad na Maticu sa sústredil len na negatíva v súvislosti s kauzou Národného pokladu, v ktorej je vlastne poškodeným subjektom aj Matica samotná.

• Verejnú to stále nechápe...?

Myslím, že nie celkom, veď Matica v tejto kauze nemala možnosť rozhodovať o vklade finančných prostriedkov z Národného pokladu do Podielového družstva Slovenské investície (PDSI); všetko bolo už v tom čase v rúžii Nadácie Matice slovenskej, ktorá bola samostatným právny subjektom. Tým sa vytvoril dojem, že ide o totožné, zhodné alebo aspoň prepojené matičné subjekty. Toto všetko zamestnávalo od roku 2010 orgány Matice a sčasti aj miestne odbory. Počas celého volebného obdobia sa matičná energia vyčerpávala týmto prípadom. I keď vedúcim funkcionárom sa nedá uprieť snaha riešiť otázku Národného pokladu, a najmä riešiť otázku vkladov poctivých matičiarov do PDSI. Bolo to aj preto, lebo mnohí matičiari sa obracali na vedúcich pracovníkov, funkcionárov Matice, aby sa problém riešil.

Je známe, že v začiatočnom období, po roku 2010, sa najprv inventarizovalo, išlo o to zistiť, koľko peňazí sa vlastne dostalo z nadácie a od matičiarov do PDSI. A to už aj preto, lebo bolo takmer jasné, že sa PDSI, nebankový subjekt, dostane do konkurzu. Vkladatelia sa začali obávať, že sa k svojim peniazom už nedostanú. Tým, že mnohí ľudia to videli ako trestuhodný počin Matice, čím Matica nesmierne utrpela, bola vlastne aj Matica poškodená, utrpela tiež nehmotne – stratou mena. Matica nemala totiž na nadáciu, ktorá niesla jej meno, najmä od roku 1997 nijaký právny dosah. Všetko spôsobil ten nešťastný – a zrejme cielene vybraný príval – ktorý viedol k domnienke, že skutočne ide o nadáciu samotnej Matice slovenskej. Čo je najdôležitejšie, pokiaľ ide o PDSI – keď Matica zistila, že tento nebankový subjekt – družstvo – vstúpil do konkurzu, vymenovala do veriteľského zboru svojho zástupcu, tak ako aj iní veritelia. Spoločne so správcom

konkurznej podstaty rieši otázku odškodnenia, hľadajú sa spôsoby, ako nahradiť škodu, ktorá bola ľuďom i Matici spôsobená, t. j. prinavrátiť celkom alebo aspoň sčasti vložené prostriedky. Matica sa tak zo svedka v tejto kauze stala žalobcom, podala trestné oznámenie, lebo je očividné, že je tiež poškodenou stranou. Výsledok bude závisieť od činnosti a záverov orgánov činných v trestnom konaní tak v otázke potrestania, ale aj pri vymožení finančných prostriedkov.

• Z toho všetkého vyplýva, že Matica by mala prejsť istou etapou sebareflexie...

Všetko súvisí so všetkým. Bol už potrebný dôraz na prísnejšiu kontrolu, systematický dozor, na prevenciu, na predchádzanie pochybeniam v narábaní s finančnými prostriedkami, najmä vo vzťahu k Nadácii Matice slovenskej – a to najmä do roku 1997! Tak ďaleko to siaha! Mohlo sa zabrániť, aby Národný poklad v jeho istine zostal nedotknutý! Vtedajší predstavitelia Matice slovenskej si zrejme neuvedomovali, že každé podnikanie prináša riziká. Predovšetkým v podnikaní s hotovými peniazmi!

Sebareflexiu Matice slovenskej jednoznačne vnímam ako úlohu centrálnych orgánov, pretože v členských radoch, miestnych odboroch kríza nebola a nie je. Len znášajú následky a čakajú na odpovede. Preto na základe vyhodnotenia a doterajších analýz chce Matica vytvárať takú víziu budúcej činnosti, ktorá sama seba oslobodí nielen od bremena negatívnych dôsledkov spojených s celou kauzou Národného pokladu, ale nás oddelí od protirečivej minulosti a otvorí možnosť stať sa súčasťou moderného, aj keď komplikovaného spoločenského pohybu.

• Má na to predpoklady?

Samozrejme. Matica slovenská má podporu širokej časti verejnosti, podporu štátu a v mnohom aj sympatie významných osobností politického, spoločenského života a širokú podporu samosprávnych orgánov a obyvateľstva

• Ťažisko matičnej práce je však v miestnych odboroch v aktivite vyše tridsaťtisíc členiek a členov...

Aj keď sú naše miestne odbory samostatné právne subjekty, treba im na základe vízie udať novodobé

smerovanie činnosti, podporiť ich tak, aby pracovali v súlade s problémami a potrebami dneška. V Matici pribúdajú národne orientovaní mladí ľudia, ktorých naša minulosť naplnia hrdošťou. Pôsobíme na mladého človeka tak, aby bol hrdý na národ a bol aktívny na pozdvihovanie národnej a občianskej hrdošti.

• Predseda dozorného výboru v inštitúcii zápasíacej o obnovu toho najťažšieho kapitálu – dôvery – to vyžaduje jednoznačné zásady...

Pre mňa je to najmä cieľavedomá, systematická a dôsledná kontrola. Pôsobnosť dozorného výboru sa bude zameriavať najmä na dohľad – dodržiavanie zákona o Matici slovenskej, platné stanovy, všetky vnútorné predpisy, ale aj na to, ako sa plní prijatý program, uznesenia prijaté na zasadnutiach orgánov MS a úlohy, ktoré nám zveril štát, a na plnenie ktorých štát prispieva svojimi dotáciami. Aj preto sú v dozornom výbore traja zástupcovia štátu vymenovaní ministrom kultúry...

Dozorný výbor chce veľmi intenzívne kontrolovať, ako sa nakladá s matičným majetkom, s finančnými prostriedkami, aká je efektívnosť vynakladania týchto prostriedkov a či sa dostávajú tam, kde sú potrebné. Riešiť chce tak ako doteraz sťažnosti vo vnútri Matice – porušovanie stanov a iné pochybenia. Sú však aj iné negatívne javy z minulosti, ktorým sa musí intenzívne venovať.

• Jeden príklad za všetky...

No, nie som tu v úlohe kritika uplynulého obdobia, ale podľa VZ MS z roku 2010 a matičného snemu z roku 2011 mali byť vypracované nové zásady hospodárenia s majetkom a finančnými prostriedkami. A to aj vo vzťahu k nižším článkom Matice, aby dostávali viac finančných prostriedkov na svoju činnosť. Nestalo sa tak, neboli ani zaradené do programu rokovaní. Terajší nový výbor a vedúci funkcionári sú však odhodlaní takýto významný dokument teraz pripraviť, prerokovať a po schválení uvádzať do praxe. Matica slovenská okrem finančných prostriedkov – zo svojich zdrojov, ako aj z príspevku od štátu – má svoj vlastný nehnuteľný majetok. Úlohou nového dozorného výboru je v súčasnosti s ostatnými orgánmi Matice zistiť a skontrolovať, ako a na čo sa tento majetok využíva, či slúži na naplno-

vanie programu Matice a podriadiť jeho zhodnocovanie prospechu a rozvoju matičného života.

• Pokiaľ viem, tak aj budova, ktorú postavila Slovenská liga na lukratívnom mieste uprostred hlavného mesta, prestala byť v hlavných majetkom logicky morálneho „dediča“ – Matice slovenskej. Ako je to s iným majetkom?

Súčasný stav veľmi intenzívne analyzujeme. Chceme dosiahnuť, aby najmä nehnuteľný majetok Matice bol prísne špecifikovaný a aby bol neustály prehľad, ako sa využíva na matičné ciele. Situácia nám napovedá, že vlastný majetok Matice slovenskej nestačí zhodnocovať len tým, že ho budeme prenajímať, ale treba vypracovať systémové programy takého charakteru, aby majetok nielen slúžil organizáciám Matice, ale aby aj prinášal všeobecný úžitok na prospech a rozvoj tých cieľov, ktoré sú Matici najvlastnejšie. K vašej otázke o majetku po Slovenskej lige. V roku 1993 a v roku 2005 zákonmi Národnej rady SR sa Matici mal vrátiť nehnuteľný majetok v centre mesta Bratislavy a v roku 2005 v Martine. Zdá sa, že bude potrebné vrátiť sa k prehodnoteniu právnych pomerov, za akých reštitúcia prebehla, či skôr neprebehla.

• A čo vravíte na podnikanie v Matici?

Matica má svoje vlastné podnikateľské subjekty. Bude potrebné vyhodnotiť ich skutočný prínos pre matičný život najmä z pohľadu predmetu podnikania matičných kapitálových spoločností. Niektoré sú v likvidácii aj desať rokov – cieľom je, aby sa Matica ochránila pred subjektmi, ktoré nie sú aktívne a mohli by poškodiť jej meno alebo priniesť stratu. V novom období chceme nevyhnutne zvýšiť preventívnu činnosť – a to na všetkých úrovniach. To je na základe našich doterajších skúseností kľúčové. Dôležité je, aby matičná, ako aj nematichná verejná mala transparentný prehľad o našom hospodárení; koniec koncov je to súčasť verejnej kontroly.

• Má dozorný výbor na to dostávajúce možnosti, kompetencie?

Dozorný výbor v rámci svojho štatútu, stanov i zákona o Matici má dosť veľké, zodpovedné a dostávajúce kompetencie. Bude však po-

trebné prijímať konkrétne opatrenia na nápravu a v súčinnosti s výkonnými orgánmi Matice usilovať sa do dôsledkov zabezpečiť ich realizáciu. V dialógu chceme hľadať spôsob a východiská, ako zabezpečiť funkčné využívanie prostriedkov a zároveň zásadne dodržiavať stanovy Matice, tým upevniť životaschopnosť Matice slovenskej a rozvinúť jej akcioskopnosť.

• Ako je zabezpečená nezávislosť dozorného výboru?

Máme zákon o Matici a stanovy Matice – dozorný výbor je najvyšším kontrolným orgánom voleným valným zhromaždením, vrátane predsedu dozorného výboru, a valnému zhromaždeniu aj skladá účty, nie je podriadenou zložkou. Máme právo pozastaviť platnosť rozhodnutí, ktoré odporujú zákonu, stanovám alebo vnútorným predpisom. Máme nezávislosť a nepodliehame pod jurisdikciu žiadneho matičného orgánu – okrem valného zhromaždenia.

• K činnosti Matice sa vyjadruje verejnú, médiá... Ako vníma Maticu dozorný výbor a jeho predsa osobne?

Matica je historická národná inštitúcia – každý má právo vyjadriť sa k nej, pretože je to verejnoprávna ustanovizňa. Isteže, najľahšia je kritika, často nepatričná alebo nepravdom. Postoj matičiarov by mal byť jednoznačne za Maticu aj vtedy, keď je zle. Matičiari by mali byť tí, čo obhajujú svoju Maticu, svoj štát, svoju republiku a zaujímajú sa o ochranu jej mena a postavenia štátu. Matica má možnosť i povinnosť zjednocovať príslušníkov národa, pôsobiť na to, aby sme boli hrdí na vynikajúcich ľudí z našich radov. Ak chceme zjednocovať, tak musíme byť zjednotení najprv my sami, celá matičná rodina. Ak bude vzájomná úcta medzi nami, úcta sa nám dostane i zvonka.

• Ako vidíte význam Matice dnes?

Matica musí mať jasný programový cieľ; dnes je málo, aby Matica žila len z minulých bojov o národ, z ťaženia zo svojho historického odkazu. Ukazuje sa nevyhnutná potreba formovať nový program, totožný s reálnymi potrebami doby. Matica chce riešiť to, čo nastoluje dnešok a budúcnosť, to, čo je záujmom nových generácií. Matica nie je nijaký anachronizmus, je organizmom, ktorý je živý, ktorý funguje a poskytuje základ na celom území Slovenska na činnosť osobitne v oblasti kultúry, zachovávaní kultúrneho dedičstva v oblasti vedy, výskumu, kultúry, školstva, ba i ekonomiky.

• Slovensko sa čoraz viac pokrýva – mapuje a identifikuje regionálnymi dejinami. Ste tiež spoluautor monografie o Malženicach, ktorá je práve v tomto trende. V SNN sme o nej písali pred niekoľkými rokmi. Aké je jej vyznenie a odkaz pre podobné projekty?

Spolu s prof. Gerincom sme písali vlastne o svojej obci, kde sme vyrastali a relatívne dlho pôsobili. Malženická monografia nemapuje len malženické dejiny, ale dáva ich do kontextu s celoslovenskými a regionálnymi dejinami. Usilovali sme sa držať národnú os, ktorá sa prelína slovenskými dejinami už od Veľkej Moravy. Som toho názoru, že aj takéto úlohy by mohli riešiť miestne odbory Matice slovenskej po našich dedičných a mestách i s pomocou odborníkov. Trebárs my sme mali recenzenta matičiara, predsedu Historického odboru MS prof. Jána Lukačku z Bratislavy. V septembri t. r. vyvrcholili oslavy 900. výročia od prvej písomnej zmienky o obci Malženice (podľa druhej Zoborskej listiny z roku 1113). V deň malženických osláv prišiel do obce predseda vlády Slovenskej republiky Robert Fico a okrem iného vysoko ocenil toto dielo. Aj keď iné podobné projekty nebudú azda až takto uvádzané do verejnosti, majú rovnaký význam.

Najzneužívanejším a falošným slovom 1. Česko-Slovenskej republiky bolo slovo demokracia

Ako sa aj u nás kalila oceľ po vzore sovietsk

Traduje sa, že na Slovensko tak ako do Ruska komunizmus prišiel zo Západu. K nám konkrétne z Čiech. Ako hlavný argument sa zvyknú spomenúť voľby z roku 1946. Ľudia, ktorí majú prehľad v histórii, však vedia, že o tom, že na Slovensku bude komunizmus, už bolo dávno rozhodnuté – ešte v roku 1943 v Teheráne. A ten nám sem doviezol súdruh Stalin aj so svojou armádou. Že mal niekde v batožine pribaleného aj jedovatého trpaslíka Beneša, nebolo vôbec rozhodujúce. To, že definitívne nastolenie komunistického režimu trvalo u nás skoro tri roky, to bola iba generalissimova salámová taktika, v ktorej bol majster.

Ján LITECKÝ ŠVEDA - Koláž: Emil SEMANCO

I. časť

Na druhej strane – komunizmus síce prišiel na tlak z Východu, no nič mimoriadne nové sem neprinesol, pretože našiel tu už veľmi vhodne pripravenú pôdu. Čo sa u nás udialo po roku 1945, bola v podstate iba formálna sovietskizácia režimu, ktorý nám dvadsať rokov nastoľovali zo západu počas prvej ČSR.

■ PLODY ZLA

Všetky tie najhoršie veci, ktoré ničili náš život a na ktoré sme potajme nadávali ako na komunistické výmysly, ako bola cenzúra, kult osobnosti, politický teror, politbyro, tábory nútenej práce, tajná polícia, štátom organizované udavačstvo, váľanie a ničenie pamätníkov, falšovanie histórie, boj proti náboženstvu a ateizmus, dokonca aj taká brutálna akcia ako „Kláštory“ (K a R) z päťdesiatych rokov, neprišli zo vzduchoprázdna, tie všetky tu mali svoj predobraz v tzv. „prvej“ republike. A treba dodať, že v rozvinutej forme, hádam okrem kolchozov na sovietsky spôsob. Súdruhovia z Východu tomu iba dodali potrebnú revolučnú ráznosť a posmelili českých súdruhov, že za nesprávne politické názory nestačí nejakých smiešnych pätnásť rokov, ako dostal povedzme Vojtech Tuka, ale treba rovno popravovať. Isteže sa potom našli aj slovenskí súdruhovia, ktorých naturelu to tiež mimoriadne vyhovovalo. Aj keď neskôr na to viacerí tiež doplatili...

Takmer identická podobnosť tzv. demokratického a tzv. socialistického režimu bola aj v tom, že všetky materiálne výsledky hlásaných pokrokových myšlienok tej doby sa dostali nanajvýš k okresným funkcionárom, ktorí boli dosadení stranickou politikou, a prostý ľud poznal iba šikanovanie a chudobu. A občas aj strelbu do demonštrantov. Na čo reagoval o. i. aj hromadný výstřahovalctvom. Priopominám, že v starom Grécku okrem

popravy najťažší trest bol ten, že človek musel opustiť svoju vlasť. Nuž ale podľa našich svetoobčanov, čo je len taktický krycí názov pre ľudí, ktorí dodnes vyznávajú český nacionalizmus, sme tu mali v rokoch 1918 až 1939 priam vzorový „demokratický“ režim, ktorý „obdivoval“ celý svet. Nečudo, že títo ľudia sa ako čert krížú vyhýbajú štúdiu histórie, naopak, organizovane ju falšujú, aby im nikto nerobil neporiadok v ich mozočkoch, kde už majú za tých štyridsať rokov českej nacionalistickej indoktrinácie všetko poriadne poupratované, poukladané a vymývané. A strážia si to ako upratovačky čerstvo umytú chodbu, vždy pripravení plesnúť – a nielen mokrou handrou.

■ ELÉGIE NA LÉGIE

Sympatie k boľševikom a ku komunizmu už boli v samotných prvopočiatoch zakladania česko-slovenského štátu; prejavovali sa už v postojoch legionárov a ich veliteľov. Veľký humanista Masaryk bol zásadne proti použitiu čs. légii proti boľševikom. Pokiaľ bol na území Ruska, nikdy nespochybnil legitimitu sovietskej moci. V Kyjeve vo februári 1918 otvorene vyhlásil, že sa nezúčastní na boji proti boľševikom, a ešte: „Nebojím sa víťazstva boľševikov. Boľševická vláda je demokratická, socialistická.“ V Tokijskom memorande z apríla 1918 pre amerického prezidenta Wilsona a pre spojeneckých diplomatov hovorí o tom, že treba uznať vládu boľševikov. Preto takmer nedostal vízum do USA, keďže úradník, ktorý vybavoval víza, ho považoval za člena boľševickej vlády v Rusku. Dokonca USA odmietali uznať Česko-Slovenskú národnú radu, na ktorej čele stál. Takže náš zásadový humanista šikovne prevrátil kabát, ba začal dokonca vyzývať spojencov na intervenciu proti boľševikom. Ale už po funuse. No keď sa Česko-Slovenská republika trochu ustálila, opäť obliekol svoj červený ka-

bát a keď v roku 1920 Poliaci zúfalo bojovali proti Červenej armáde pred Varšavou, tak českí železničiarci zadržali francúzske zásielky streliva pre Poliakov a Masaryk osobne rozhodol o vyhlásení neutrality.

Hádam na tomto mieste nezaškodí uviesť jeden citát verného Masarykovho nasledovníka Karla Čapka z moskovskej Pravdy zo 17. júna 1936: „Sovietsky zväz nie je len naj-slobodnejšou krajinou. Je to krajina vytvárajúca nový typ demokracie, Sovietsky zväz vyzdvihuje vysoko nad štít demokratické zásady, popierané v niektorých krajinách. Nová sovietska ústava znamená pokrok pre celý svet.“ Prečo napísal aj brožúrku Prečo nie som komunista, zostane asi navždy záhadou...

■ AGENTI BOĽŠEVIZMU

Ak bol tatíček Masaryk len taký „boľševik light“, Edvard Beneš bol potom tvrdý boľševik. Tak napríklad 17. mája 1935 vyhlásil pre sovietsku Pravdu, že o zmluve so ZSSR snívaj už dávno a umožnenie vstupu Sovietskeho zväzu do Európy bola jedna zo základných myšlienok jeho smerovania.

Po návrate z Moskvy sa pred britským diplomatom J. Addisonom rozplýval nad rajom a blahobytom v krajine, kde zajtra znamená už večera. Nečudo, že v tridsiatych rokoch bolo potom Československo najdôležitejším centrom sovietskej špiónáže v Európe. Trebárs v roku 1936 vydala spravodajská služba pravé československé pasy pre stopäťdesiat agentov NKVD, vyslaných do Španielska. Potom nás neprekvapí, že ako minister zahraničných vecí dôsledne nechal zatajovať diplomatické správy o pomeroch, panujúcich v ZSSR. Takže aj na Slovensku sme sa prvýkrát poriadne dozvedeli, ako vyzerá život v komunistickom raji, až keď sa vrátili prví vojaci z východného frontu. Počas druhej svetovej vojny Beneš dokonca presviedčal Roosevelta o sovietskej demokracii a jeho heslom bolo: „Prahma musí mať rovnakú politiku ako Moskva.“ Nakoniec, iba si vzorne plnil úlohu agenta – veď v hláseniach NKVD bol označovaný ako agent č. 16.

Samozrejme, že za prvej republiky to bolo podstatne viac boľševikov ako len Masaryk alebo Beneš. Ale hlavný smer politiky udávali oni. Ako malú perličku uvediem, že Karol Sidor vo svojich zápiskoch o slovenskej politike na pôde pražského snemu spomína, že dvaja poprední politici sociálnej demokracie Alojz Muna a Jozef Stivín boli čestnými predstaviteľmi budapeštianskeho sovietskeho popri Leninovi a Trockom. Poslanec Andrej Devečka zase popri poukázani na „vulgárny a štvavý klerikalizmus“ vyzýva, že „v ČSR a v celom verejnom živote, nech sa to týka hoci ktorej stránky, musí byť uniformita... Všetko sa musí uniformovať.“ Český autor Tomáš Krystlík mimoriadne výstižne definuje východiskový bod každej českej politiky: „Česi vyznávajú rovnosť, ktorého základom je viera, že všetci sú v podstate rovnakí. Túto predstavu im podsunuli už národní buditeľia a česká oddanosť národu, ktorý kmeňovú príslušnosť stavia nad individualitu jednotlivcov, tento étos iba zosilňuje.“ Čo sa týka politiky, ktorá je podmienená takouto premisou, o tej sa už pár desaťročí predtým vyjadril Ferdinand Peroutka: „Slovensko funguje ako konzervatívna hamovka na rozbehnutom voze pokroku.“ Ešte sa niekto čuduje, prečo dali zastrelit Štefánika, keď to

bol tvrdý antikomunista? Okrem iného, samozrejme...

■ ČERVENÝ TEROR

Ak sa vrátíme k úvodu a k úvahe o tom, čo k nám prišlo zo Západu a čo z Východu, hádam najväčší konsenzus by vládol v mienke, že aj keď všetko podstatné tu už bolo nastolené zo Západu, neľudský teror a popravy všelijakých tých nepriateľov ľudu k nám predsa len prišli z Východu. Nuž, nie je to tak, pretože aj komunistický teror vychádzal najmä z domácich zdrojov. Prvé politické vraždy v obnovenej republike neboli komunistické, ale spustil ich Beneš z nacionalistických a rasistických pohnútok. Prvou obeťou boli sudetskí Nemci, ktorých vyhánanie a vyvražďovanie sa vyznačovalo intenzitou, ktorú sme dovtedy poznali len počas nastoľovania boľševického teroru v Rusku.

Keď v máji 1945 jeden minister požadoval vo vláde, aby sa rozhlasom apelovalo proti bezhlavému vraždeniu Nemcov, vysmiali ho. Potom prišli na rad Slováci, ktorých popravovali len preto, že sa postavili na nohy a vybudovali funkčný Slovenský štát. Nie Stalin, naopak Beneš presviedčal Stalina, že tu treba poriadne kosiť. Aj keď medzi slovenskými politikmi ani nominálne nebol nijaký vojnový zločinec, percentuálny podiel popráv vysoko prevyšoval počet popravených Nemcov alebo Japoncov. Americká historička Mary Heimanová hovorí, že v roku 1948 zvíťazil komunizmus najmä v dôsledku českého národného šovinizmu. A dodáva, že ešte aj počas komunistického teroru Gottwald zachraňoval etnických Čechov a nechal popravovať najmä Židov, Slovákov a Moravanov.

■ FALŠOVANIE HISTÓRIE

Ak by si niekto myslel, že falšovanie histórie, tak ako ho geniálne opísal Orwell, je výlučne totalitná disciplína, žije v hlbokom omyle. Holdovali mu viaceré režimy a veľmi výrazné to bolo aj v prvej ČSR, ktorá mala lož už vo svojich základoch, lož jednotného československého národa. Bolo to chytráctvo namierené nielen proti Nemcom, ale ešte zákernejšie proti Slovákom. Keďže takáto umelá konštrukcia nemohla organicky vyrásť sama zo svojej prirodzenosti, muselo sa jej všelijako nečestne pomáhať. Aby to neskôr nevyšlo najavo, už v novembri v roku 1918 a potom vo februári 1919 ulúpili českí agenti spisy viedenského ministerstva vnútra a potom ich v Prahe prehľadávali desiatky úradníkov. Takže potom sa už nič nenašlo na takého Masaryka a Beneša, naopak, niektoré materiály slúžili na vydieranie nepohodných politikov. A o posvätné krave, o československých legionároch, sa spievali iba ódy, ba ich operácie v Rusku prirovnávali ku Xenofónovej Anabáze, aj keď dnes je už dostatok literatúry poukazujúcej na ich rabovačky a vraždy nevinných ľudí, takže ku koncu ich „anabázy“ si vyslúžili potupné pomenovanie – „Čechosobaki“.

K falšovaniu histórie organicky patrí aj zatajovanie nepríjemných skutočností. Napríklad v časoch zakladania prvej ČSR poletovali nemalé peniaze. A určite by bolo zaujímavé poznať, odkiaľ sa nabrali, ale aj to, komu skončilo za nechtami trochu viac než len to, čo bolo potrebné na politickú činnosť. Notoricky známa je roztržka Štefánika s Benešom, ktorému sa vyhrážal, že po vojne bude od neho vyžadovať účty. No nedožil sa. Našiel sa však aj jeden český politik – Karel Pergler, ktorý chcel to isté. Skončilo sa to jeho vykázanim z parlamentu, súdnym stíhaním a vyšupovaním do USA.

Ďalšie klasické falšovanie histórie bolo Masarykovo tvrdenie, že Pittsbur-

ská dohoda je podvrh. Toto zároveň ukazuje aj jeho morálnu úroveň – aby dostal peniaze od amerických Slovákov, popodpisoval čo sa dalo, ale keď už mal peniaze vo vrecku, od všetkého sa dištancoval. Samozrejme, orwellovská úprava histórie by nebola úplná bez orwellovského „newspeaku“. V našom prípade tým najzneužívanejším a najfalošnejším slovom celej prvej ČSR bolo slovo „demokracia“. Pre potreby tohto článku iba stručne uvediem, že už aj taký Čechoslovák ako Štefan Osuský hovoril o tom, že Beneš pohŕda základnými pravidlami demokracie, a označil ho dokonca za českého rasistu. Britský diplomat J. Addison už v roku 1934 písal o českom policajnom štáte a T. Moore v roku 1938 prehlásil v britskej Dolnej snemovni, že pokiaľ dobre rozumie demokracii v zmysle Abrahama Lincoln, tak v Československu demokracia neexistuje.

■ CHÁPADLÁ CENZURY

Je úplne jasné, že čím menej demokracie, tým viac bujnie cenzúra. A v prvej ČSR sa priam prekonávala; tá boľševická mala neskôr čo robiť, aby ju predstihla. Cenzúra je logická nutnosť vždy tam, kde sa falšujú a prekrúcajú dejiny a kde vládna politika stojí na lži a na nedemokratickom potláčaní práv celých skupín obyvateľstva.

Už spomínaný Karel Pergler vyhlásil na veľkom verejnom zhromaždení v Chicagu, že cenzúra v ČSR je oveľa horšia ako za Bachovho absolutizmu.

Tlačový zákon sa neustále sprísňoval počas celej existencie prvej ČSR. Cez tlačové riaditeľstvá vládla už začiatkom dvadsiatych rokov nariadenia, že v trafikách sa smú predávať najmä vládne časopisy. Úradníci sa potom postarali, že opozičné časopisy boli konfiškované a cenzurované. Po známych Pribinových slávnostiach vláda zastavila vydávanie Slováka na tri mesiace a denníka Národné noviny na pol roka. Čo však neznamenalo, že potom už vychádzali bez vybielených strán – tie zostali takrečeno každodennou realitou.

Zdalo sa vám neúnosné za komunistov, keď noviny a ostatné médiá boli prepchaté siahodlhými prejavmi komunistických papalášov? Už v roku 1934 sa zákony o tlači upravili tak, že noviny museli v plnom znení publikovať všetky prejavy ministrov a prezidenta republiky. Samozrejme, že články o tom, ako si vláda zaistuje absolútnu diktátorskú moc a vyhýba sa kontrole tlače, boli skonfiškované. Poslanec Juriga mohol iba v parlamente rečniť o tom, ako v nás pravdu ubíja cenzúra, akej ani pod Maďarmi nebolo.

■ KULT OSOBNOSTI

Ani len v tomto neboli naši komunisti nijako originálni. Masaryk a neskôr Beneš svojimi privilégiami, stanovenými pochybnými zákonmi, stáli rovnako vysoko nad všetkými zákonmi, aké platili pre obyčajných smrteľníkov, ako Stalin, Gottwald alebo Brežnev. Český, pardon, československý prezident o. i. schvaľoval návrhy vlády a parlamentu, mohol vymenovať a odvolávať ministrov a bol najvyšším veliteľom armády. Dokonca rozhodoval o tom, kto v snemovni prednesie novoročnú gratuláciu. Podľa slávneho zákona č. 50 na ochranu republiky z roku 1923 sa o Masarykových činoch a výroch nesmelo pod hrozbou väzenia ani len pochybovať(!). A už vôbec sa nesmelo o ňom vyjadrovať kriticky či nebudaj neúctivo a posmešne. Poistené to bolo superdemokratickým paragrafom, že dôkaz pravdy i presvedčenia o pravde pred súdom bol vylúčený. Nuž, keby taký zákon prijali niekde pre náčelníka pygmejov alebo Červení Kméri, chápe, ale pre vzorového „demokrata“ v strede Európy?

Ako vidno, taká ľudovo populárna súťaž o zlatú mrežu sa u nás rozbehla už v roku 1923 a zďaleka nie až v roku 1945 či 1948, ako by si mysleli tí, čo nepoznajú svoju históriu. Iba taxy boli vtedy miernejšie. A ozaj, aby som nezabudol, Národný výbor česko-slovenský zvolil v roku 1918 Masaryka za prezidenta všetkými hlasmi. Sto percent. Dôverne známe...

NA MARGO

Radošina je obec nachádzajúca sa medzi Piešťanmi a Topoľčanmi na rozhraní pohoria Považského Inovca a Nitrianskej pahorkatiny v blízkosti Čertovej pece, malej krasovej jaskyne, v ktorej boli nájdené najstaršie známky jaskynného osídlenia na Slovensku.

Unikát z Radošiny

Je to obec známa svojim chýrečným vínom Radošinský klevner. Je to aj rodná obec Stanislava Štepku a obec jeho prvého divadelného vykročenia, v ktorej s miestnymi ochotníkmi nacvičil prvý divadelný titul Nemé tváre alebo Zver sa píše s veľkým Z. Hra mala premiéru 25. decembra 1963 v miestom kultúrnom dome.

V ročenke k päťdesiatemu výročiu existencie Radošinského naivného divadla o svojich divadelných začiatkoch Šteпка napísal: „Priznám sa, vo svojich deväťdesiatich rokoch veľa divadiel som nepoznal. Vyrastal som s radošinskými ochotníkmi, zopár predstavení som videl v Piešťanoch a v Krajovom divadle v Nitre, párkrát som bol v Národnom, sledoval som hercov v televízii..., a to bolo všetko. No a potom na mňa zasvietil pražský Semafor, očarili ma piesne Suchého a Šlitra... a niečo také šikovné a vtipné som chcel napísať aj ja. Stoj čo stoj som sa o to v rodnej obci pokúšal na mládežníckych popoludniach... To sa v našej krajine začínali legendárne šesťdesiate roky a niektorých buntošiacich odvažlivcov sa vo východnom komunistickom bloku zmocnil naivný pocit, že aj socializmus možno zreparovať, a teda môže ísť do generálnej opravy...“

Boli to teda tie dnes už legendárne šesťdesiate roky keď sa začal najprv pomaly, opatrny, ale dnes už môžeme povedať, že aj cieľavedomý vstup súboru na našu divadelnú scénu. Boli to spočiatku predstavenia v Radošine, potom vo vysokoškolských internátoch, v kluboch mládeže či v Klube spojov v Bratislave, vystúpenia neraz pololegálne po slovenských mestách a obciach, potom v PKO a až v deväťdesiatych rokoch konečne vo vlastnom divadle na Škultétyho ulici v Bratislave.

Pamätám sa na ich ťažkosti a problémy so schvaľovacími komisiami, keď sa radošinci pokúšali organizovať zájazdy cez vtedy jedinú umeleckú agentúru Slovkoncert. Neraz nepomohli ani dobroty zo zakáľacky, ktorými si chceli nakloniť schvaľovaciu komisiu. Ale súbor divadla existoval a jeho predstavenia získavali nielen vďačných divákov, ale aj nadšené ohlasy u kritikov. V rokoch totality uviedli niekoľko titulov, ktoré môžeme označiť ako prelomové. Boli to napríklad Slovenské tango (1979), Kúpeľná sezóna (1980), Čierna ovca (1983), Pavilón B (1984), Ženské oddelenie (1987), Vygumuj a napiš (1989) a iné tituly, ktoré mali neraz viac ako dvesto až tristo repríz.

(mpo)

Divadelný fenomén – Radošinské naivné divadlo má päťdesiat rokov
Príťažlivosť komediálneho magnetu

Milan POLÁK – Foto: Radošinské naivné divadlo

Môžeme reálne a triezvo konštatovať, že kultúrny fenomén, ktorým je dnes Radošinské naivné divadlo, má v sebe čosi jedinečné, originálne a neopakovateľné. Už polstoročie pôsobí na našej kultúrnej a umeleckej scéne divadelné teleso so závideniahodnou obľúbenosťou verných, ale neustále aj nových a pribúdajúcich, stále prekvapivo nadšených divákov.

Protagonisti z Radošinského naivného divadla v hre Jááánošiiik po tristo rokoch.

Keby sme radošincov chceli porovnať k čomusi z minulosti, ale aj zo súčasnosti, tak by sme mohli možno hovoriť o kočovných divadlách, na ktoré sa ľudia v mestách i mestečkách celej krajiny vždy tešili a úprimne im aplaudovali. Ale aj pri tomto porovnaní mohli by sme možno o jednej odlišnosti hovoriť. Pokiaľ tie kočovné divadlá, viac či menej populárne, museli vždy o diváka a zaplnené hľadisko nejakým spôsobom bojovať (teda aj o vstupné, lebo spravidla z neho žili), tak Radošinské naivné divadlo má svoje predstavenia vo svojom sídle v Bratislave, ale aj v desiatkach zájazdových miest nedeľy aj rok dopredu beznádejne vypradané. S istým zveličením by sme dokonca mohli povedať, že najmä v tých zájazdových slovenských mestách sú vstupenky na predstavenia tohto divadla lukratívnym úplatkovým artiklom. Oprávnené sa pýtame, čo je za tým, v čom je sila tohto magnetu, ktorý príťahuje taký záujem, a čoho dôsledkom je potom aj tá mimoriadna a v našich pomeroch nezvyčajná popularita. Pokúsme sa aspoň čosi na túto otázku povedať. Opäť reálne, triezvo, bez snahy glorifikovať, skôr isté fakty konštatovať.

■ PODĽA VZORU: PRINCIPÁL

Keď hovoríme o Radošinskom naivnom divadle, tak jedným dychom je nevyhnutné hovoriť aj o jeho zakladateľovi, autorovi a hercovi Stanislavovi Štepkovi – a to od jeho samotných začiatkov existencie v roku 1963 až podnes. Môže to znieť trochu nadnesene, ale možno aj nie: je to náš slovenský Molière. Je autorom päťdesiatich šiestich hier, vo väčšine z nich aj predstaviteľom hlavnej postavy a zároveň aj niekoľkých vedľajších úloh. Je dušou, stvoriteľom, inšpirátorom, v prvom období existencie divadla aj režisérom, jedným slovom je demiurgom tohto ojedinelého divadelného telesa, ktoré si národ zamiloval. Je to on, ktorý svojou invenciou, neskutočnou pracovitosťou, organizačnou nápaditosťou, obdivuhodnou pozorovateľskou schopnosťou a vytrvalosťou v naplňaní svojej predstavy o zmysle divadla vybuodoval, lepšie povedané vytvaroval ten fenomén živého a podnetného dialógu javiska s hľadiskom.

Prof. Miloš Mistrík, náš významný a plodný divadelný vedec a kritik, sa dokonca vyjadril, že „Stanislav Šteпка, alebo presnejšie jeho dramatické a divadelné dielo, patrí k tomu najlepšiemu, čo tu vôbec od vzniku slovenského divadla máme. Nech nikto s istotou nehovorí, že napríklad Chalupka či Palárik boli lepší, že Tajovský bol oproti nemu dramatickejší, Stodola či Barčlvan že boli autori významnejší, pretože dominantne literárni, kým Šteпка

je iba divadelník“. (Revue RND č. 21. str. 31) Dnes už tento princípál, autor všetkých uvedených hier tohto divadla a v jednej osobe aj jeho herec je naozaj výnimočným zjavom našej národnej divadelnej kultúry. Šteпка svojimi hrami, ich dikciou, lexikou a kompozíciou, ale aj riešeniami jednotlivých príbehov, ako aj podpríbehovou tragikou postáv pripomína Jozefa Čigera Hronského, čo zasa tvrdí iná autorita – literárna vedkyňa Mária Bátorová. Jeden z verných divákov RND z Trenčína Juraj Meravý takými slovami zablahoželal v súkromnom liste Stanislavovi Štepkovi k jeho narodeninám: „Želáme si, aby ste Vy a Vaše divadlo zostali pre ľudí na celom Slovensku majákom ľudskosti a lásky, ostrovčekom pohody, radosti zo života a hlavne nádeje v dobro človeka. Som hrdý, že som Slovák aj vďaka takým osobnostiam ako Ľudovít Štúr, Jozef Miroslav Hurban, Alexander Dubček, Milan Rúfus a Stanislav Šteпка.“ Nuž, aj takto je vnímaný autoritami i obyčajnými ľuďmi princípál Radošinského naivného divadla.

■ HRY PRE ĽUDÍ

Popri obdive k hrám radošincov čítame zväzť aj postrehy, že im chýba tradičná príbehová výstavba, dramatický dialóg, konflikt či katarzia. Áno, sú to hry aj formálne nekonečné, netradičné, poväčšine je to mozaika epizód na nitke témy či naznačeného príbehu. Niektoré hry pripomínajú skôr kabaret s pesničkami, hudbou a tancom. V konečnom dôsledku možno práve takáto výstavba jednotlivých inscenácií Štepkových hier, do ktorých okrem textu vkladá aj svoje piesne, je v pozadí ich popularity, ale aj ich schopnosti nadviazať bezprostredný kontakt s divákom a vťahnuť ho do hry akoby jedného z účinkujúcich. Napokon autor vo svojich hrách čerpá priamo zo života a z jeho konkrétnych absurdít, ktoré život prináša. Neraz sú to priam zrkadlové odrazy a obrazy dejov či udalostí z veľkej politiky, ale aj tragikomické konflikty všednej, každodennej skutočnosti. Východiskom optiky väčšiny hier je ten plebejský, dedinský pohľad na život, osobnosti, vzťahy. Je to svet Štepkovho rodiška, teda pohľad a skúsenosť obyvateľa Radošiny, ktorá často vytvára rámeč, okruh a vesmír príbehu či témy jeho hier. Tu kdesi je aj tá podstata naivity, ktorá je v názve divadla a ktorá je navyše prítvrdená pôvabným miestnym dialektom. Ten sa dôsledne používal najmä v prvých rokoch existencie RND, a to aj ako z núdze cnosť, lebo v hrách účinkovali, až na výnimky (napríklad Milan Markovič), radošinskí ochotníci. Ale náznačky dialektu v podstate prežili aj po čiastočnej, a potom úplnej profesionalizácii

divadla. Napríklad dnes už neobhá Katarína Kolníková až do konca svojho účinkovania v divadle hovorila len tým svojim radošinským jazykom.

Témy hier v priebehu celých päťdesiatich rokov existencie divadla viedli viac či menej intenzívny dialóg s dobou a jej hektikou. Takou bola už ich prvá hra Nemé tváre (1963), neskôr Pitva, Človečina, Slovenské tango, no najmä vyše tristokrát reprizovaná Čierna ovca. Najúspešnejšou inscenáciou prvého obdobia bolo však prvé uvedenie hry Jááánošiiik (1970) v réžii Stanislava Štepku, ktoré malo päťsto jeden repríz. K tejto hre sa divadlo vrátilo aj v roku 2000 už v réžii Jakuba Nvôtu s názvom Jááánošiiik po 30-tich rokoch (237 repríz) a zasa pri tristoťom výročí Jánošíkovej popravy v roku 2013 s názvom Jááánošiiik po tristo rokoch. V tom poslednom návrate, opäť v réžii Jakuba Nvôtu, to už nie je hra o bývalom zbojníkovi, ktorý nám praveľmi pripomína dnešok, ale je to hra o súčasných zbojstvách, ktoré sa pred nami dejú neraz priamo v televíznom prenose. K hrám odrážajúcim našu súčasnosť a životnú skúsenosť patrí aj jedna z posledných premiér Polooblačno, ktorá je humorne ozvláštneným pohľadom na dvadsiate storočie, a to optikou jednej dediny (samozrejme Radošiny), autentických ľudí a ich životov. Je to hra poučená ľudovou múdrosťou, pravdivá i pokorná k dobe, o ktorej rozpráva. Isteže, bolo by treba hovoriť možno ešte o päťdesiatke iných hier, ktoré sa podmanivou poetikou štepkovskej filozofie prihovrali tisícom vďačných divákov. Sú to napríklad hry z posledných rokov, ktoré mali vyše stovku repríz a niektoré ešte divadlo na zájazdoch po celom Slovensku hráva. Je to napríklad Generál (ústredná postava je Štefánik), Desatoro, Stvorenie sveta, Nieko to rád slovenské, Šťastné konce a iné.

■ FÉRIA O LÁSKE

Veľká časť hier Stanislava Štepku nastavuje svojské a osobité zrkadlo našej rozjatrenej súčasnosti, a to aj cestou napríklad historických paralel či reflektovania osudov a života historických osobností (Rousseau, Banič, Štefánik, Jánošík, Chaplin). V súpise hier tohto najplodnejšieho slovenského dramatika nechýbajú však ani témy, ktoré sa dotýkajú odevkej ľudskej podstaty, ľudských vzťahov, citov či najvnútornejších poryvov. Takou bola napríklad lyrická komédia s pesničkami Hra o láske, ktorú divadlo uviedlo v roku 2005 a mala viac ako dvesto repríz. Hra sa odohráva v niekoľkých etapách našej takmer polstoročnej minulosti. Autor sa spolu s takmer „dvorným“ režisérskom RND Ondrejom Spišákom

a hereckými protagonistami podujal urobiť prienik k samotnej podstate ľudského vzťahu, ktorý spravidla zvykne pomenovať láska. Inscenácia však nebola nejakou lacnou glorifikáciou tohto pojmu ani uvažovaním nad ním a už vonkoncom nie jeho ironizovaním, ako by to vyplývalo z avizovaného žánru komédie. Cítili sme pri tomto predstavení skôr odstup, nadhľad a zdravý skepsu. Z banálnej všednosti poskladaných príbehov podarilo sa vylúpnuť zrnka úprimnej výpovede o prirodzenej spontánnosti ľudského vzťahu, založeného na pocite vzájomnej spolupatričnosti. Na priradovaní jednotlivostí vyrástlo čosi sugestívne prirodzené a neafektované, nepredstierané, ale aj neprenosné mimo rámca a poetiky práve tohto divadla. Účinkujúci dobre zvládli premenu času (skvelá Anna Šišková, presný René Štúr, pohybovo nápaditá Lívia Sabolová, nevtieravá Lujza Schrameková a iní) a Stanislav Šteпка v hlavnej postave predviedol bravúry, akoby spätný vývin od starnúceho dôchodcu k šantivému a poskakujúcu vojakovi kedysi v päťdesiatych rokoch. Posolstvo hry potom spontánne a bez lacného moralizovania oslovilo divákov. Spomíname prípad tejto hry a jej inscenácie len ako príklad o širke tém, námetov, príbehov a reflexií, ktoré má vo svojom repertoári toto divácky obľúbené divadlo. Takými boli napríklad Pavilón B, Ženské oddelenie, Pokoj domu tomuto a iné. Aj to je jedna z odpovedí na otázku, v čom je tajomstvo popularity tohto ojedinelého divadelného fenoménu.

■ OSOBNOSTI SCÉNY

Stanislav Šteпка bol a stále je vynikajúcim princípálom divadla, ale práve táto jeho charakteristika je bezprostredne spojená s ľuďmi, ktorí dokážu domyslieť a dotvoriť jeho poetiku i filozofiu. Je to tak administratíva, technika a produkcia divadla, ako aj jeho tvorivá zložka, ktorá práve pre tú tvorivosť potrebuje mať vytvorené podmienky. A to, čo je na divadle najviac viditeľné, sú herci. V poslednej, jubilejnej ročenke divadla nachádzame aj súpis všetkých hercov, ktorí v divadle od roku 1963 účinkovali. Do konca júna 2013 ich bolo stopäťdesiatpäť. Priemerný počet hercov v súbore je okolo pätnásť a z toho vyplýva aj značný pohyb, teda odliv a príliv hercov. Radošinským naivným divadlom prešlo veľa známych hercov a v ich zozname nachádzame trebárs aj meno Ladislava Chudíka, Jany Olhovej, Zuzany Kronerovej, Petra Šimuna, Csongora Kassaia, Heleny Krajčovej, Kamila Mikulčíka, Sone a Zuzany Norisovej, Diany Mórovej, Dariny Abrahámovej, Moniky Hillemerovej, Dušana Cinkotu, Svätopluka Malachovského, Petra Heribana či Nely Pociskovej... Pamätáme si však aj na účinkovanie Ladislava Vagadaya, Milana Markoviča, Pavla Schwarza, skladateľa, hudobníka, ale aj herca Jána Melkoviča, Milana Mlsnu, ako aj na stále aktívneho, jedného z prvých hercov Milana Šaga, Miroslava Sigeta, Tonku Močkovú a produktívneho Ladislava Hubáčka. Isteže, nie sú to všetci, ktorých by bolo treba menovať. Šteпка si však vždy vedel dobre vybrať. Významným prínosom pre divadlo sú dvaja režiséri – Jakub Nvôta a Ondrej Spišák. Niektoré predstavenia režijne pripravili aj Milan Lasica, Jozef Gombár, Ivan Balada, Juraj Jakubisko či Kamil Žižka. Medzi autormi hudby okrem najproduktívnejšieho Jána Melkoviča nachádzame aj Ferdinanda Havlíka, Jaroslava Filipa, Petra Mankoveckého či Ľubicu Malachovskú-Čekovskú. Pamätná je inscenácia Nevesta predaná Kubovi, ktorú napísal a uviedol Stanislav Šteпка s Jiřim Suchým v Štúdiu S.

Radošinské naivné divadlo vďaka obdivuhodnej polstoročnej aktivite, vďaka svojej invencii, produktivite a vitalite presadilo sa ako plnoprávna súčasť národnej divadelnej kultúry. Svoje predstavenia uviedlo aj vo viac ako desiatke krajín Európy, Austrálie a Ameriky. Jeho poetika pri svojskom pohľade na svet a ľudské vzťahy je síce stále rovnaká, ale cieľavedome dozrieva. Nech nás jeho posolstvo, ktorými sa nám s úsmevom na perách prihovára, sprevádzajú aj v nastávajúcom rokoch!

Rekordné tržby, pastiersky list a reklamy – to sú Vianoce Sviatky medzi duchovnom a biznisom

Alexander GOCZ – Foto: autor

Existuje niečo, čo môžeme nazvať kultúrou sviatkov. Ich etický, morálny a najmä duchovný rozmer počas stáročí silne ovplyvňoval umenie nielen v Európe, ale prakticky v celom civilizovanom svete. Vianoce, ktoré sú spolu s Veľkou nocou najdôležitejšími kresťanskými sviatkami, našli svoj odraz v nespočetnom množstve umeleckých diel od prvých storočí po Kristovi cez stredovek až po dnešok. Hudobné a výtvarné diela, literatúra, ale aj ľudové umenie. Všade tam sa odrazilo silné duchovné poslanstvo sviatkov, ktoré odjakživa niesli označenie – sviatky pokoja a radosti.

Tradičné a obľúbené Vianočné trhy v centre Bratislavy.

Druhá polovica dvadsiateho storočia bola v znamení prudkých spoločenských zmien. Pre nás to znamenalo masívne potlačanie náboženstva a s tým spojené snahy komunistického režimu marginalizovať duchovný rozmer náboženských sviatkov. Veľká noc bola označovaná za „sviatky jari“, zo sibírskeho plánu prišiel deda Mráz a Ježiško

prinášajúci darčeky bol systematicky potláčaný v hlávkach detí už od škôlky. Tradície späté so Svätou Rodinou, koledníci, betlehemy a celá škála ľudových zvykov bola umelo napasovaná do folklórneho skanzenu a blahosklonne označovaná za dávno prežitú ľudovú zvykosloviu.

Keď sa po novembri 1989 obnovila náboženská sloboda, začal sa

nielen medzi veriacimi ľuďmi pôvodný význam Vianoc ako sviatkov pripomínajúcich začiatok kresťanstva obnovovať.

■ NEÓNOVÉ SVIATKY

Trhový mechanizmus, ktorý vstriedal riadené direktívne hospodárstvo, však nezaháľal. Privlastnil si vianočné sviatky s razanciou,

ako sa na raný kapitalizmus patrilo. Náhle sme boli zaplavení záľahou reklamných spotov v komerčných televíziách, z reklám v novinách na nás žmurkala betlehemska hviezda a na veľkoplošných reklamách sa žičlivo usmievali Traja králi ponúkajúci trebárs najmodernejšiu elektroniku. Vianočná výzdoba výkladov i samotných interiérov nákupných centier bola čoraz agresívnejšia a atakovala nás čoraz s väčším predstihom. Nezriedka už v polovici novembra boli hviezdčky, vločky, obrovské balíčky tváriace sa ako darčeky a občas aj spomínaní Traja králi či kaširované betlehemy súčasťou našich návštev v obchodoch a búšili nám do podvedomia jediné heslo: kupuj! Neónové, nablýskané Vianoce, ktorým kraľoval namiesto deda Mráza rovnako importovaný Santa Claus.

■ KRÍZA HODNÔT

Pozadu neostali ani umelci, no bohužiaľ najmä umelci v úvodzovkách. Vyrojilo sa množstvo gýčovitých vianočných obrázkov, donekonečna variujúcich príbeh Márie a Jozefa, a takmer každý interpret či skupina prišli na trh s „vianočným songom“. Vidina zisku bola a je totiž mimoriadne silná. Ostatne, čo chceme od doby, ktorá je v rámci všeobecnej krízy hodnôt čoraz viac schizofrenická. Na jednej strane liberálnym kladivom mláti do všetkého tradičného vzývajúc sekulárnu spoločnosť, na strane druhej bezostyšne zneužíva kresťanskú symboliku na rast zisku. Multikulturalizmus ako zlaté tefa, ktoré dnešná Európa vyzýva, už len pridáva čerešničky na nechutnú šľahačku mediálneho vymývania mozgov v podobe zákazu vianočných jedličiek, krížov a ďalších kresťanských symbolov v nie-

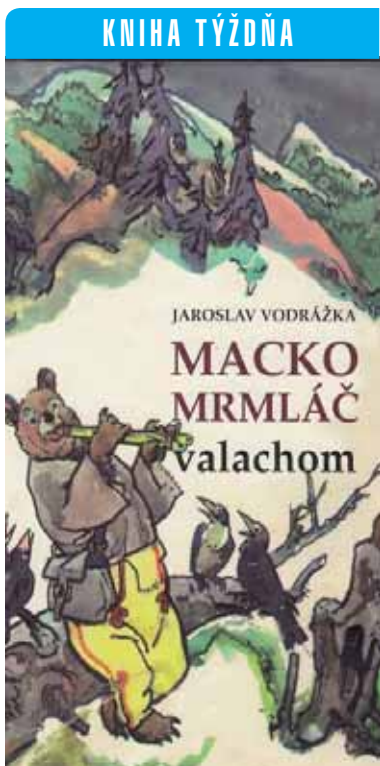
ktorých európskych štátoch. V tejto máteži liberalizmu, kšeftov a rôznych výmyslov záľahy platených aktivistov od výmyslu sveta zaznel zrazu silný a varovný tón. List biskupov Slovenska, ktorý sa čítal v kostoloch na prvú adventnú nedeľu, spôsobil vo väčšine takzvaných mienkotvorných, ale aj v bulvárnych médiách doslova zúrivosť búru odporu a internet nezostal bokom. Náhle sa ozvali rôzni majitelia patentov na toleranciu odsudzujúci „agresivitu rímskokatolíckej cirkvi“, ktorá neurobila nič iné, len metaforicky cez Svätú Rodinu upozornila na nenápadné, ale cieľené snahy zlikvidovať alebo aspoň oslabiť rodinu skutočnú. Tú, ktorá je základom a podmienkou zdravého fungovania každej spoločnosti.

■ ODKAZ SVÄTEJ RODINY

Je zaujímavé, že nikomu z tých, ktorých pohoršila „agresívna cirkev“, neprekážajú oveľa agresívnejšie a skutočne pre rodinu smrteľne nebezpečné snahy niektorých „apoštolov inakosti“, genderových projektov a ďalších nezmyslov, ktorí rozleptávajú spoločnosť ľudí – obec božiu ako písal Dominik Tatarka – a menia ju na požívačnú stádo individualistov bez budúcnosti. Odkaz Vianoc však stále žije, na vidieku sa udržiava a dokonca silnie. Výrazným svedectvom sily tohto odkazu bolo napríklad aj vystúpenie súboru Gelovianka pri MO Matice slovenskej v Sebechleboch, ktorý prvého decembra doslova ohúrili davu ľudí na bratislavskom Hlavnom námestí. Putovanie Svätej Rodiny v podaní jednoduchých dedinských ľudí všetkých vekových kategórií ukázal, kadiaľ vedie cesta. Cesta tradičného a na kresťanskej viere postaveného Slovenska.

Klasika, ktorá pohladí dušu

Jaroslav Vodrážka: Macko Mrmláč valachom, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2013

KNIHA TÝŽDŇA

Už niekoľko generácií detí vyrastá stále na tých istých a osvedčených rozprávkových knižkách. Do hrdej slovenskej rozprávkovej klasiky ako Smelý zajko či Dubkáčik a Budkáčik sa môže zaradiť aj skvelá kniha Jaroslava Vodrážku Macko Mrmláč valachom. Spája v sebe totiž hneď niekoľko špičkových atribútov.

Prvým, ktorý okamžite udrie do očí, sú ilustrácie. Jaroslav Vodrážka totiž nebol len vynikajúcim grafikom a ilustrátorom, ktorý okrem iného vyzdobil aj spomínanú knihu J. C. Hronského Smelý zajko, ale napokon sa dal aj do písania. Hlavným zdrojom inšpirácie mu bol nesporné Martin, kde učiteľoval v rokoch 1923 až 1939. Práve v Martine začal na podnet matičného tajomníka Štefana Krčméryho spolupracovať s Maticou slovenskou pri úprave kníh a časopisov a očarený tamojšou prírodou a ľuďmi aj písať. Knižka Macko Mrmláč valachom vyšla prvýkrát v roku 1971 a jej dlhé dozrievanie stálo za to. Vodrážka so štipkou nostalgie oživuje svoje spomienky na salaše, na bačov a valachov, na čarokrásnu stredoslovenskú prírodu a ponúka príbeh, ktorý osciluje na pomedzí rozprávky a povesti. Autor sa jednoznačne inšpiroval aj J. C. Hronským, s ktorým ho viazala dlhoročná spolupráca, keďže „poľudštenie“ medveda Mrmláča na valacha opisuje s láskavým vtípom a zároveň jeho prostredníctvom detský čitateľ doslova vidí seba dnes už exotické prostredie salaša. No nielen salaša. Vodrážka prostredie stredoslovenskej dediny očividne dobre poznal, a tak od epizódy k epizóde zaplní svet svojej knihy novými a novými postavami. Z knihy jednoducho dýcha človečina. Tá rázovitá a dnes už takmer zabudnutá. Tá, ktorá sa zaoberá do krásnych ilustrácií bude veľmi dobre cítiť ako darček pod vianočným stromčekom.

(mab)

MEDAILÓN

Čarodejník poézie, kúzelník reči, kráľ Záhoria. Tieto a mnohé ďalšie tituly si za roky na našej literárnej scéne vyslúžil Štefan Moravčík. Uvzatý hľadač toho, aké možnosti poskytuje slovenčina, nekompromisný diskutér o poézii, vynikajúci knižný a časopisecký redaktor. Skrátka – Štefan Moravčík.

Narodil sa 22. decembra 1943 v Jakubove – malebnej obci na Záhori v rodine roľníka a keďže sa rozhodol na celoživotné obrábanie širokých lánov slova,

Plavec nekonečným morom zázračnosti

študoval na gymnáziu v Malackách a pokračoval v štúdiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, odbor filozofia a dejepis. Po štúdiu pracoval ako tlačový redaktor vo vydavateľstve Tatran, no počas najtvrdšej normalizácie mal zákaz publikovať. Bol knihovníkom v Univerzitnej knižnici, referentom Zväzu slovenských výtvarných umelcov a od roku 1981 redaktorom vydavateľstva Slovenský spisovateľ. Od roku 1994 až donedávna pôsobil Štefan Moravčík ako šéfredaktor Slovenských pohľadov. Svoju spisovateľskú dráhu začal v roku 1969 zbierkou básní Slávnosti baránkov. Po spomínanej nútenej prestávke vydal desiatky kníh poézie a prózy, ako aj mimoriadne obľúbených kníh pre deti. Básnické zbierky ako Erosnička, Maľované jarmá či Vlčie hrdličky, prózy Sedláci, Zlatá kniha Záhoria, knihy pre deti V Kiripolci svine kujú, Tajná kniha Záhorkov (a to sme spomenuli iba zlomok z bohatej autorovej tvorby) boli skutočnými udalosťami na našej literárnej scéne. Objavnosť, hravosť i vášeň, doslova kaukaskarské narábanie so slovenčinou – to všetko stavia tohto autora na piedestál súčasnej slovenskej literatúry.

Štefan Moravčík sa zapísal mimoriadne výrazným písmom aj do histórie matičných Slovenských pohľadov a my mu ku krásnemu jubileu sedemdesiatich rokov za redakciu, ale aj za vďačných čitateľov jeho poézie a prózy želáme ešte veľa objavných plavieb nekonečným morom zázračnosti, ktoré poskytuje literatúra.

(mab)

HUMORESKA

Keby sa chcel vypýtať Ježiško na „Vianočné trhy“ v Bratislave, jeho rozumná mama by ho tam nepustila, lebo tam nemá čo robiť. A keby sa Mária, Jozef a Ježiš náhodou zjavili na bratislavskom Hlavnom námestí, hoci na úteku pred Herodesom, nikto by si ich tam ani nevšimol. Začláňalo by ich zlaté teľa konzumu. Stánok, kde by sme ochutnali kapustnicu, šošovicovú polievku, opekance či kapra so šalátom, nenájdete. Zlaté teľa vám núti ako symbol Vianoc cigánsku na prepálenom tuku a vysušené lokše. Nápojom sviatočným je implantovaný americký

grog, ktorý nemá ďaleko do mazutu. Ponúkajú tam také víno, že keby sa podľa neho určovala kvalita ročníka 2013, tak je najhorším od čias, keď vysadili na bratislavských svahoch vinič starí Rimania. A všetko za nekresťanské ceny.

tam nebývajú a sedia v teple. Do nej sa zatvoria nielen predajcovia zo stánkov, ale aj tí, ktorí im to trpia. Číže návštevníci a úradníci bratislavského magistrátu. My ostatní by sme sa na nich s úľubou chodili pozerať počas našich skutočne ľudských pred-

ako keby ste mali v pohári tvarohovú štrúdlu. Plávajú tam hrozienka a navrchu je veľká porcia šľahačky. A to nehovorím o menších trhoch, ktoré sú roztrúsené po celom rakúskom hlavnom meste, na ktorých rozvonjavajú miestne špeciality. Rozvonjavajú,

nočné trhy“, ak celé svoje okolie minimálne pooblievajú nejakou tou tekutinou z pohárov. Krásne Vianoce zaručí najmä biela vetrovka nasiaknutá červeným vínom. No a atmosféru dopĺňajú pripití, agresívne zobrajúci bezdomovci...

Keď sa stretne veľa ľudí nalaďených na rovnakú a peknú nótu, každý to zacíti a nemusí byť ani senzibilom. Na bohoslužbách, poctivých koncertoch a podobne. Nič z toho bratislavské klaňanie sa zlatému teľaťu nedáva. Preto my skutočne poctiví a pokorní urobme si skromné a Božie Vianoce na Jeho i náš obraz.

Milan ZEMO

Zlaté teľa konzumu na Vianočných trhoch

Presne na mieste Vianočných trhov na Hlavnom námestí stála v stredoveku klietka hanby. Do nej zatvárali aj nepoctivých obchodníkov. Navrhujem, aby sa tradícia obnovila. Len by sme ju trochu zlepšili. Z bratislavskej ZOO sa požičia veľká klietka pre opičiakov, veď teraz

vianočných stretnutí. Veď nie je možné, aby Bratislava nemala rovnako ako v zahraničnom civilizovanom svete na podobné zárobkové podujatia degustácie komisie. Ak niekto nevyhovuje, pakuje sa kade ľahšie. Ak vám vo Viedni ponúknu na Vianočných trhoch štrúdlový punč, cítite,

jú, teda nepáchnu prepáleným tukom!

K folklóru predvianočných klaňaníek sa zlatému teľaťu v Bratislave patrí aj nevšímavosť hlučných snobských a pripitých mladých návštevníkov k okolostojacim. Riadia sa heslom, že najkrajšie precítia „Via-

NA MARGO

Akosi sme si zvykli, že najväčší mediálny i spoločenský vplyv si udržiavajú tí, ktorí boli a stále sú nekompromisní odporcovia slovenskej štátnej samostatnosti. Rovnako sme si zvykli na stav, že ako „disidenti“ a „trpitelia“ komunistického režimu sú predstavovaní ľudia, ktorí strávili pár týždňov vo vyšetrovacej väzbe, či takí, čo sa na pár minút zúčastnili na nepovolennej demonstrácii.

Bojovali a trpeli za presvedčenie

O nich sa dnes nakrúcajú filmy, konajú semináre, prednáša na školách, dostávajú štátne vyznamenania. Naopak, tí, ktorí obetovali zápasu za samostatnosť a za práva národa v tom najhoršom čase, v čase československého komunizmu svoje zdravie či život, upadli do úplného zabudnutia. Tobôž, aby druhá Slovenská republika ich utrpene za slovenskú vec nejakou ocenila.

Príkladom je aj Ivan Štelcer, ktorý sa v prednedávnom dožil deväťdesiatich rokov. Pochádza zo starej zemianskej a učiteľskej rodiny. Narodil sa 11. novembra 1923 v Predmieri pri Žiline. Dnes žije v Trenčíne. V októbri 1955 ho ako člena protištatnej skupiny Pavla Jančoviča a spol. Krajský súd v Trenčíne odsúdil na doživotie. Ak bol Pavol Jančovič hlavou organizácie, Ivan Štelcer bol jej dušou; ako mladý človek bol najaktívnejší a najodvážnejší. Pavol Jančovič na následky mučenia príslušníkmi štátnej bezpečnosti v roku 1957 vo väzení umrel. Ďalší jedenásti členovia skupiny dostali o čosi nižšie tresty a ostatných jedenásť osôb odsúdili v januári 1956. Otec Ivana Štelcera Gejza dostal dvadsaťtri rokov, z čoho si odsedel sedem – od 8. apríla 1955 do 9. mája 1962.

Pritom nikto zo skupiny nič neukradol, nezdefraudoval, nevyzradil štátne tajomstvo, nikoho nezabil, nepodrezával príslušníkov bezpečnosti, ako to robili rôzni pochybní odbojáři v Čechách či v Poľsku. Jediným zločinom vedúcich predstaviteľov Jančovičovej skupiny bolo, že požadovali slobodné a samostatné Slovensko a s touto žiadosťou sa obracali aj na zahraničia – dovolávali sa samourčovacího práva slovenského národa a slobodných volieb.

Vo vyšetrovacej väzbe a väzeniach strávil Ivan Štelcer napokon vyše trinásť rokov – od 7. apríla 1955 do 9. mája 1968. Ako sa ho režim bál, vidno z faktu, že ho prepustili až v ten istý deň ako bývalého ministra vnútra SR Alexandra Macha...

Príbeh Ivana Štelcera a Pavla Jančoviča je dôkazom toho, že aj v 20. storočí, ktoré sa vyznačovalo prudkými zmenami a striedaním protichodných politických režimov, sa našlo dosť ľudí, ktorí sa neriadili zásadou „kam vietor tam plášt“, ktorí neboli ochotní v principiálnych veciach robiť kompromisy. Ich príbeh je tiež dôkazom, že boj proti komunistickej totalite bol pre mnohých Slovákov súčasne aj bojom za slovenskú štátnu nezávislosť.

(ml)

Ivan Štelcer z Trenčína je príklad, ako režim prenasledoval oponentov

Doživotie za žiadosť národných práv

Martin LACKO – Foto: archív SNN

Doteraz neznámy osud politického väzňa Ivana Štelcera, ktorý prispieva k lepším poznatkom o päťdesiatych rokoch na Slovensku a v slovenskej spoločnosti, ukazuje pomery v tajnej polícii a súdnictve tak pred smrťou J. V. Stalina, ako aj po nej, teda v čase tzv. odmáku – prispieva tým k širšiemu poznaniu nielen charakteru vtedajšieho režimu v Československu, ale i k jeho osobitnému rysu – vytrvalému násilnému potieraniu národného povedomia v akejkolvek zložke slovenského obyvateľstva.

Pavol Jančovič

Ivan Štelcer

Starý otec Ivana Štelcera Jozef i jeho syn Gejza boli učiteľia. Okrem toho bol Gejza dlhoročným aktivistom opozičnej Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Takisto ich matka Alžbeta bola učiteľka. Obaja ich synovia Ivan aj Marián hlboko a intenzívne prežívali otcovu národnú činnosť. Dostali sa do sporu s českými profesormi na hlohovskom gymnáziu, za čo ich zo školy vylúčili. Stalo sa tak 14. marca 1939. Len vzhľadom na nové politické pomery sa tento krok nenaplnil. Obdobie prvej Slovenskej republiky prežili na gymnáziu v Hlohovci, neskôr v Trnave. V jeseni 1944 sa Ivan zapísal na Právnickú fakultu Slovenskej univerzity. Štúdiá mu však prerušili nútené zákopové práce. Aby sa telesne chatrný mládenec tejto záťaži vyhol, požiadal o službu v kancelárii okresného doplnňovacieho veliteľstva v Hlohovci, kde rodina bývala...

■ TIEŇ LEOPOLDOVA

Po obnove ČSR v apríli 1945 Mestský národný výbor a Okresný národný výbor v Hlohovci rodinu z ich učiteľského bytu deložoval a (protiprávne) skonfiškovať aj všetko bytové zariadenie a osobné veci. Načas sa stali bezdomovcami. Otca Gejzu zatkla Národná bezpečnosť a ocitol sa vo väzbe v Hlohovci a v Leopoldove. Keď ho po takmer roku 18. apríla 1946 na priamy zásah predsedu SNR Jozefa Lettricha prepustili, ostal tri roky nezamestnaný.

Medzi podmienky štúdiá na vysokých školách patrilo vtedy aj „osvedčenie o štátnej spoľahlivosti“. Keďže ho Ivan nemal, musel školu opustiť. Obaja súrodenci získali (falošné) potvrdenie o spoľahlivosti až v októbri 1946. Mohli tak začať študovať na Vysokej škole obchodnej (neskôr Slovenská vysoká škola hospodárskych vied) v Bratislave. Ivan študoval s vyznamenaním, Marián s dobrým prospechom. Minulosť ani ich politické názory sa však nedali utajiť. Následky nenechali na seba čakať. V júni 1950, po úspešnom vykonaní písomnej časti štátnej skúšky 16. – 17. júna 1950, dostal Ivan oznámenie o vylúčení zo štúdiá. Dodatočne vylúčený bol aj Marián. Iniciátorom pohonu na bratov Štelcerovcov bol neskorší akademik Jozef Zachar a člen stranickej skupiny, neskorší reformátor Viktor Pavlenda.

■ ZMARENÉ TÚŽBY

Je pochopiteľné, že národne uvedomelí ľudia, akými boli Štelcerovci, videli vo vzniku Slovenskej republiky naplnenie túžob celých generácií národných buditeľov a optimálny rámec pre národný život Slovákov. Preto sa s násilným zánikom štátnej samostatnosti v roku 1945 zmierovali ťažko. Videli v tom historický regres a mali za zlé aj západným mocnostiam, že

Slovákov jednoducho vhodili na šachovnicu paktov veľmocí, bez ohľadu na nimi deklarované právo malých národov na samourčenie. Aj keď Štelcer proti režimom po roku 1945 bojoval, bolo to výsostne mierovými prostriedkami. Nepatril a nechcel patriť medzi antikomunistických partizánov, za ktorými ostávalo množstvo mŕtvych a ktorých pamiatka sa v posledných rokoch dostala na výslnie v niektorých postkomunistických krajinách.

Bývalý župný tajomník HSLŠ v Trenčíne Pavol Jančovič ešte vo väzenskej cele ľudového súdu v Trenčíne v apríli 1945 založil ilegálnu Organizáciu slovenských rodolubov a vlastencov. Niekedy koncom roka 1945 sa Štelcerovci k jeho organizácii pridali. Okrem toho si založili ešte vlastnú skupinu pod názvom Slovenské oslobodzovacie hnutie. Obe sa prejavovali letákovými akciami. Vyzývali na oslobodenie Dr. Tisa a ďalších politických predstaviteľov bývalej SR, tlmočili protesty proti proticirkevným zásahom štátu.

V čo Jančovič a Štelcer verili, vidno z „Ohlasu“ z mája 1954: „Vítazstvo slobody, demokracie a obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti.“ Vtedajšie bezpečnostné orgány ciele ich skupiny vyhodnotili nasledovne: „Skupina vypracovala v roku 1954 MEMORANDUM, určené pro kapitalistické zastupitelské úřady, v nichž žádají o vytvoření t.z.v. samostatného Slovenského státu v rámci nově vytvořené Evropské unie...“ (S odstupom by sa tu dalo konštatovať, že úsilie Jančoviča a Štelcerovcov o niekoľko desaťročí predbehlo ciele slovenskej politiky.)

■ SPOJENIE S RÍMOM

Ich pokusy o spojenie so zahraničím boli úspešné. Ešte v roku 1952 poslal Ivan Štelcer do Rádia Rím (Roma) list ukončený heslom Hlinkov národ nezahynie. Tým súčasne prešiel do novej fázy odboja. Podľa výpovede z roku 1955, približne od októbra 1953 do januára 1955, zasielal do slovenskej redakcie šifrované i nešifrované listy s informáciami o situácii na Slovensku. Okrem toho spolu s Pavlom Jančovičom a jeho synom Jánom v máji 1954 skoncipovali Memorandum, v ktorom apelovali na predstaviteľov zahraničných mocností, aby uznali SNR v zahraničí za reprezentantku Slovákov, na zabezpečenie obnovy slovenskej samostatnosti a demokratického režimu. Štátna bezpečnosť označila práve preto Jančovičovú skupinu ako jednu z najnebezpečnejších. Toto hodnotenie si vyslúžili za to, že úspešne nadviazali kontakt so Západom.

■ ODHALENÍ ĽUDÁCI

Štátna bezpečnosť zatkla Pavla Jančoviča 6. apríla a Ivana Štelcera

hneď na druhý deň. Generálny prokurátor podal žalobu na jedenásť ďalších osôb – „organizátorov a členov podzemnej ľudáckej záškodníckej a špiónážnej organizácie Slovenských rodolubov a vlastencov“. Obžaloba má vyše štrnásť strán. Okrem iného v nej čítame, že letáky protištatnej skupiny marili „splnenie pokynov strany a vlády pri budovaní socializmu na Slovensku“. Priam absurdným bolo obvinenie, že „so zaviťou protiludovou ľudáckou nenávisťou požadovali od roku 1953 od zradcovskej ‚Slovenskej národnej rady‘ na Západe, aby bolo prevedené vojenské napadnutie Československa“. V Memorande zas údajne rozleptávali „morálnu a politickú jednotu Českého a slovenského ľudu“ a pod.

Okrem vtedy platného trestného zákonníka či konštrukcii ŠtB, prokuratúry a súdov nechýbalo ani ideovo-politické zdôvodnenie trestnej činnosti skupiny. „Slovenský ľud svojím slávnym Národným povstaním v auguste 1944 odmietol zradcovskú politiku ľudáckych prísluhovačov nacizmu a fašizmu a prejavil svoju vôľu žiť v spoločnom štáte s národom Českým. Konečné víťazstvo Červenej armády nad nacistickými hordami prinieslo obom našim národom oslobodenie z jarma nacistického Nemecka (...) Obvinení svojou hanebnou velezradnou, špiónážnou a protiludovou činnosťou chceli olúpiť naše národy o túto, tak ťažko vybojovanú slobodu a za cenu nového krviprelievania, za cenu novej vojny chceli narušiť i mierové spolužitie národov.“

Podľa generálneho prokurátora Jančovič aj Štelcer spáchali trestný čin velezrady, vyzvedáctva a všetci ostatní obvinení trestný čin proti mieru. Prokurátor navrhol súdne konanie viesť pred senátom Krajského súdu v Bratislave za účasti organizovanej verejnosti v Trenčíne.

■ V NOVÝCH POMEROCH

Treba sa ešte pristaviť pri obvinení, ktoré komunistická propaganda proti obvineným neustále opakovala – že skupina sa údajne usilovala o rehabilitáciu „ľudáctva“. Napriek nespornej funkcionárskej minulosti Pavla Jančoviča a Gejzu Štelcera v HSLŠ nemožno ich skupinu pokladať za „ľudácku“. Bolo by to asi také absurdné, ako označiť každého sociálneho reformátora za komunistu. Ako inteligentní ľudia si všetci uvedomovali, že HSLŠ už dohrala svoju dejinnú úlohu, že čas ani pomery nemožno vrátiť späť. Bolo tu však niečo viac, bola to idea slovenskej nezávislosti, slovenskej štátnosti, teda štátoprávny stav, keď bude Slovensko subjektom medzinárodného práva. Na naplnenie tohto cieľa mali Slováci neodňateľné, medzinárodne garantované právo. Aj politický režim v novej Slovenskej republike mal byť iný – založený na pluralitnej báze politických strán, čo takisto viackrát zdôrazňovali.

■ DRAGONICKÉ TRESTY

Na procese pred bratislavským krajským súdom (v tomto prípade delegovaným do Trenčína) padali drakonické tresty. Pavla Jančoviča a Ivana Štelcera odsúdili na doživotie, Gejzu Štelcera na 23 rokov, Jána Jančoviča na 13 rokov, Ondreja Hrnčára na 6 rokov, Marcela Čavoju na 18 rokov, Romana Horvátha na 22 rokov, Petra Opatovského na 8 rokov, Víta Križana na 5 rokov, Pavla Fejfaru na 15 rokov a Máriu Horváthovú na 10 rokov. Tresty boli určované podľa triedneho pôvodu, hoci všetci mali približne rov-

naký podiel na činnosti skupiny (išlo najmä o pomoc s rozširovaním protištatných tlačív, vedomosť o ilegálnej činnosti a jej utajovanie). Ďalších členov organizácie súdil už Krajský súd v Bratislave. Bol to trebárs lekár Ján Habáň, bývalý predseda ústavnoprávneho výboru Snemu Slovenskej republiky JUDr. Vojtech Hudec, Ing. Michal Rovder a ďalší.

Je známe, že ŠtB nedala pokoj ani politickým väzňom. Na Štelcera vo väzení nasadili až päť tajných spolupracovníkov. V zachovaných archívnych materiáloch však niet ani náznaku o tom, že by sa bol dal na spoluprácu s ŠtB nahovoriť.

■ SLOVENSKÝ SEPARATIZMUS

V archíve ÚPN sa nachádza pozorovací zväzok na Ivana Štelcera s krycím názvom Hrad. Bol zavedený celých jedenásť rokov po jeho zatknutí – v čase, keď sedel v Leopoldove. Oficiálnym dôvodom na tento krok bolo, že „medzi odsúdenými slovenskej národnosti oživuje myšlienku slovenského separatizmu, t. j. vytvorenia nového Slovenského štátu“. Eštebáci vraj zistili, že inklinuje k „slovenskej skupine separatistov“, s ktorej členmi mával „rôzne politické debaty zamerané proti socialistickému zriadeniu, pričom sa utvrdzovali vo viere blízkeho zvratu komunizmu. V boji proti komunizmu že i oni sa musia pričiniť, a to takým spôsobom, že sa musia dostať čo najrýchlejšie na slobodu a zapojiť do boja všetkých rodoverných Slovákov za osamostatnenie Slovenska. Za tým účelom, až sa dostane na slobodu, bude vypisovať na rôzne centrálné úrady a inštitúcie, aby pochopili, aké krivdy sa páchajú na Slovenskom národe.“

Žiadosť I. Štelcera o podmienené prepustenie v roku 1965 Okresný súd v Trnave zamietol, lebo vraj Mestský národný výbor ho neodporučil s odôvodnením, že jeho prepustenie by „vyvolalo pobúrenie trenčianskeho obyvateľstva“. Ani riaditeľstvo väznice ho neodporučilo, lebo vraj trest uňho „neplnil prevýchovné poslanie“.

Jeho ťažko chorá matka, pripútaná na invalidné lôžko, bola v zúfalej situácii. Po zatknutí manžela a syna ostala len s druhým synom a onedlho, po jeho uväznení úplne sama s dôchodkom 100 Kčs. Od zatknutia videl Ivan matku iba raz. Jeho prepustenia sa nedožila, umrela v roku 1966. Brat Marián si odsedel dva roky. Odsúdil ho Krajský súd v Bratislave 4. januára 1958 za „poburovanie“, ktorého sa údajne dopustil tým, že v liste (!) porovnával otrokársky a kapitalistický spoločenský poriadok so socialistickým, pričom dospel k tomu, že medzi nimi nie je nijaký rozdiel, lebo rovnako prenasledujú ľudí. Otec Gejza po odsedení si siedmich rokov a prepustení dostával mesačný dôchodok 240 Kčs...

■ ŠEŠT NÁVŠTEV...

Počas trinásťročného väzenia povolili Ivanovi Štelcerovi šesť návštev. Balíček s potravinami mohol prísť iba trikrát, aj keď oficiálne mal na to nárok raz alebo dvakrát do roka. Keď po prepustení z väzenia trel biedu, keďže zostal bez prostriedkov a práce, pomocnú ruku mu podali, paradoxne, skôr Česi než Slováci. Aj po prepustení z väzenia ho ŠtB monitorovala. Viedla ho v kategórii „nepriateľská osoba“ (NO), a to až do pádu režimu.

V roku 1989 sa s vervou sa pustil do novej etapy zápasu. Piše školám, politickým stranám, do časopisov, novín, televízie i rozhlasu. Podporuje Hnutie za oslobodenie Slovenska, ktoré už koncom roku 1989 nekompromisne požadovalo osamostatnenie Slovenska. Bolo to v čase, keď mnohí z neskorších tzv. zakladateľov štátu stáli tvrdo na platforme federácie. Púšťa sa najmä do vydavateľskej práce na reediciách národnej literatúry z exilu, ktorá je podnes aj najtrvalejším výsledkom jeho ponovembrovej činnosti.

Autor je historik.

S historikmi o jeseň 1938, keď Budapešť jasala a my sme plakali

Zápas o dejiny a Slovensko sa neskončil

Pripravil Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

II. časť

Pred desiatimi rokmi – v januári 2003 – vydala Matica slovenská publikáciu dokumentov o Viedenskej arbitráži, ktorá vznikla v rámci vedeckého programu v Slovenskom historickom ústave Matice slovenskej za pomoci pracovníkov Archívu ministerstva zahraničných vecí SR, Archívu MZV ČR v Prahe a Slovenského národného archívu. V druhom zväzku Viedenská arbitráž – dokumenty, okupácia 2. november 1938 – 14. marec 1939 sa o i. hovorí: Tento pramenný materiál je publikovaný po prvý raz...

Slovenským vyhnancom z vlastnej zeme nezostalo nič.

Ferdinand Vrabel

Ján Mitáč

Pritom je to materiál, ktorý dáva komplexný pohľad i na sporné otázky česko-slovenskej a maďarskej politiky, vnáša novú dimenziu, odhaľuje nové súvislosti. „Hoci uplynulo už 65 rokov od viedenskej arbitrážneho rozsudku Nemecka a Talianska, v dôsledku ktorého muselo Česko-Slovensko odstúpiť časť teritória Slovenska a Podkarpatskej Rusi Maďarsku, doteraz absenteje komplexné vedecké spracovanie problematiky...“ konštatuje sa v publikácii.

V roku 2005 vyšiel tretí diel dokumentov o okupácii juhu Slovenska. Edícia tak „zaplnila medzeru, ktorá sa už dlhší čas počítavala v porovnaní s podobnými edíciami v susedných štátoch“, napísal autor Dr. Ladislav Deák. V roku 2005 konštatoval, že spracoval dobre zachovaný – v archívoch v Prahe a v Bratislave – pramenný materiál. Dobre zachovaný je aj archív ministerstiev Slovenskej krajiny svedčiaci, že „aktívne reagovala a vyvíjala veľké úsilie pri záchrannej majetku a národnostných práv slovenského obyvateľstva na okupovanom území“.

• **Všetky tri diely publikácie L. Deáka vznikli v Slovenskom historickom ústave Matice slovenskej. L. Deák je pozoruhodný aj tým, že ich ako vedec využil, a tým ešte v rokoch 2003 – 2005 vlastne nastolil otázku: ako to, že dobre zachované archívy nikto nemal záujem využiť tak ako on? Je generačná priepasť, resp. medzera medzi historikmi kľúčových diel – Dr. Ladislav Deák o Viedenskej arbitráži 1938 a Dr. Marián Hronský Trianon 1920 – a dnešnými odborníkmi naozaj až taká „pripastná“?**

Anton HRNKO: Myslím si, že to nie je až také tragické. Na to, aby vyrástli noví špičkoví odborníci v historickej vede, treba dlhší čas. Lenže na to, aby vyrástli, treba aj spoločenský záujem. Zdá sa mi, že ten tu chýba. Skôr sa uprednostňujú rôzni polovzdelanci, ktorí majú problém najmä s chrbtovou kosťou a za peniaze sú schopní pošpieniť aj hrob vlastných rodičov. Tu je náš hlavný problém: V úpadku vedeckej morálky, ktorá je horšia ako v posledných rokoch komunizmu. Mnohí naši „vedci“ „udělaj za penize i v Praze dům“.

Ferdinand VRÁBEL: Všetko sa vyvíja a aj mení, ale základné metódy práce historika, „remeselná“ stránka zostáva už po stáročia

tá istá. Treba ísť ad fontes – k prameňom, urobiť si základný výskum v archívoch, múzeách, knižniciach, galériách a aj v teréne, potom to spracovať, analyzovať a pokúsiť sa o logický výklad – syntézu, a samozrejme to aj prezentovať, teda publikovať.

Ján MITÁČ: Jednou z možných príčin je aj to, že téma slovensko-maďarských vzťahov najmä v jeseň 1938 je príliš spolitizovaná – a to na oboch stranách Dunaja – a samozrejme je tu aj výrazná jazyková bariéra. Viedenská arbitráž a okupácia južného Slovenska je dodnes výrazným neuralgickým bodom medzi oboma národmi a v záujme dobrého susedského spolužitia ľudia neradi otvárajú témy, na ktoré máme výrazne odlišný pohľad, čo vidieť aj v prípade Viedenskej arbitráže.

Martin LACKO: Myslím, že je to jednak dôsledok bývalého režimu, ktorý si neželal otváranie, vedecké skúmanie istých tém, vrátane maďarskej či poľskej agresie. Veď to boli naši spojenci v rámci sovietskeho bloku, kde vládol proletársky internacionalizmus. No ešte viac je to však možno dôsledok nezáujmu slovenských politikov o národné dejiny a o výstupy historiografie po roku 1993. Ak by sa o históriu skutočne zaujímali, nebolo by možné, aby tu za štátne peniaze vychádzali vyslovene protislovenské diela.

• **Absenteje na Slovensku ešte aj dnes výskum okupácie južného Slovenska a prečo? Sú tieto deficity aj v iných oblastiach?**

Anton HRNKO: Na Slovensku toho absenteje omnoho viac ako systematický výskum. Predovšetkým na hlavných historických pracoviskách absentejú vedúce osobnosti, ktoré by boli vzorom pre nasledujúcu generáciu. Táto spoločnosť skôr uprednostňuje ľudí, ktorí nemajú snahu skúmať národné dejiny zo slovenského uhla pohľadu. Stále tu dominuje skrytý i otvorený čechoslovakizmus. No a potom, akým vzorom pre potenciálnych vedcov môže byť riaditeľ inštitúcie, ktorý svoj názor mení podľa toho, ako napíše noviny s nie veľmi korektným názorom k slovenským národným záujmom?!

Ján MITÁČ: Jedine Ústav pamäti národa zo všetkých vedeckých inštitúcií a univerzít realizuje systematický výskum oku-

pácie južného Slovenska. Okrem výstupov vo forme vedeckých štúdií a článkov v časopise Pamäť národa sa nám podarilo zorganizovať medzinárodnú konferenciu o Viedenskej arbitráži v roku 2011, z ktorej vyšiel aj zborník príspevkov. Nakrútili sme prvý (!) dokumentárny film o arbitráži, ktorý mal v roku 2012 premiéru. V našom audiovizuálnom archíve máme uložených viac ako päťdesiat výpovedí pamätníkov (oral history) na okupáciu južného Slovenska horthyovským Maďarskom. Tieto výpovede sa nám podarilo zozbierať v rokoch 2010 – 2012.

Martin LACKO: Prvá a posledná komplexná vedecká monografia z pera slovenského historika o okupácii južného Slovenska vyšla v roku 1968. Myslím, že tento fakt hovorí sám za seba.

Ferdinand VRÁBEL: Nemôžem hovoriť za iných, ale ja sa výskumom sústavne zaoberám a tiež kolegovia, s ktorými som v kontakte. Je však pravda, že s niektorými inými historikmi sa celé roky ani v archíve, ani v knižnici nestretnem.

• **Podarilo sa historickej vede dosiahnuť elimináciu všetkých deformácií desaťročí spred roku 1989, alebo pribudli nové?**

Anton HRNKO: Nie, nepodarilo. Ukazuje sa, že väčšina deformácií v minulosti nesúvisela s marxistickým prístupom, ale čechoslovakistickým „školaním“. V minulosti sa neoplatilo zastávať národné pozície (a tu nemyslím v tej podobe, v ktorej sa dnes chápe slovo nacionalizmus), lebo sa človek vystavoval možnosti straty postavenia. Ani dnes sa to nevypláca, pritom postih nebýva strata postavenia, ale strata „chleba“. Je to čudná doba, keď sa viac vypláca robiť v „národnom“ štáte proti legitímnym záujmom vlastného národa a štátu, ako objektívne obhajovať národné záujmy – i záujem pravdivo poznať vlastné národné dejiny. Nové deformácie nepríbudli, ale čo je skutočne na pováženie, že niektorí „slovenskí“ historici v hodnotení udalostí zo slovenských dejín nekopírujú ani tzv. normalizačnú historiografiu zo sedemdesiatych a osemdesiatych rokov, ale vracajú sa pri hodnotení slovenských dejín metodologicky do päťdesiatych rokov minulého storočia, teda do rokov, keď tu zúrilo boj proti „slovenskému buržoáznemu nacionalizmu“. Som

však optimista. Tomuto prístupu zvonila Hemingwayove zvony. Len treba trochu počkať.

Ferdinand VRÁBEL: Aj tu je to tak ako v iných oblastiach. Namiesto starých deformácií nezriedka nastupujú deformácie nové.

Ján MITÁČ: Určite nie a ani sa to nepodarí. Nebezpečenstvom je najmä čiernobiele hodnotenie historických udalostí, ak takto postupujú historici, vedie to len k vytváraniu radu ďalších deformácií...

Martin LACKO: Iste nie všetkých. Ukázalo sa, že stále pretrvávajú niektoré nepísané tabu. Iste udalosti či osobnosti sa môžu interpretovať len pozitívne, iné zas len negatívne.

• **Čomu pripisujete výrazný záujem o Mníchovskú dohodu v dnešnom českom mediálnom prostredí v porovnaní so slovenským?**

Anton HRNKO: Mníchov je kľúčovou otázkou českej národnej existencie v geopolitickom priestore, v ktorom Česi žijú. Jeho následky boli devastujúce tak pre Čechov, ako aj pre Nemcov, a procesy, ktoré boli Mníchovom vyvolané, nemusia byť ešte nutné zavŕšené. Preto vysvetľovanie Mníchova z českej národnej pozície je mimoriadne dôležité pre všetky možné prípady ďalšieho vývinu. Ten záujem z českej strany je o tom, že nič nemožno nechať na náhodu, a na všetky prípady treba byť pripravený. Darom tu budú všelijakí privandrovaní politológovia hovoriť o maďarskom komplexe Slovákov. Nijaký taký komplex neexistuje. Existuje len slovenská historická skúsenosť, ktorá hovorí, že naše vzťahy s Maďarmi sú pre nás existenčné, rovnako ako pre Čechov vzťahy s Nemcami.

Ak niekto podceňuje historický výskum slovensko-maďarských vzťahov na Slovensku, resp. za naše peniaze toleruje produkovanie maďarského pohľadu na tieto vzťahy, trestuhodne podrýva slovenské národné a štátne záujmy. Samozrejme, my sa musíme snažiť o čo najlepšie vzťahy so všetkými susedmi, ale nemôžeme ignorovať, keď vážne politické sily v Maďarsku hovoria o našej spoločnej histórii jazykom Miklosa Horthyho a jeho okolia. My musíme neustále svet informovať, že ten jazyk je pre nás neprijateľný. No a ako môžeme svet presvedčiť, že sa s tým nemôžeme zmieriť ako tým, že predstavíme onen režim v jeho skutočnej podobe, a nie ako „nasledovateľný príklad spravovania národného štátu“. Sú to naše existenčné záujmy. A Viedenská arbitráž sa ničím neodlišuje od Mníchova, je jej súčasťou. Bol to veľmocenský diktát v prospech agresívneho suseda. Nemožno to obmedziť iba na dôsledok maďarského tlaku. Jeho úspech spočíval aj v tom, že slovenská strana nemala takú masívnu historiografiu potvrdenú pozíciu ako maďarská strana. A to by nám malo byť primárnym poučením z týchto rokov.

Ferdinand VRÁBEL: V Čechách bol o tieto témy, najmä o Mníchov, vždy väčší záujem. Viedenská arbitráž by bez Mníchova nebola mysliteľná. Treba zdôrazniť alebo opakovať, že Maďarsku nešlo len o územie južného Slovenska a južnej časti Podkarpatskej Rusi, ale o celé územie, ktoré patrilo k svätostefanskej korune, čo sa však vtedy zamlčovalo, resp. maskovalo. A ešte aj dnes o tom neradi hovoria maďarskí historici, ktorí zdôrazňujú, že vraj išlo o spravodlivé a etnické riešenie.

Ján MITÁČ: U našich západných susedov je omnoho silnejšia tradícia štátnosti, ktorá je prítomná a živená v českej spoločnosti. Významnú úlohu tu zohrávajú eli-

ty, ktoré majú záujem poznať svoje dejiny, a nielen to, ale aj podporovať finančne nákladné projekty, ako napríklad úspešný formát vo vysielaní českej televízie České století.

Martin LACKO: Myslím si, že nepopierateľne vyšší záujem v ČR súvisí s oveľa vyšším národnostným povedomím Čechov vo všeobecnosti. A tiež s väčším záujmom ich elit o dejiny 20. storočia, než je to u nás.

• **Ako hodnotíte vývoj smerujúci k vyhláseniu autonómie na Slovensku 6. októbra 1938 až po jej uznanie čs. parlamentom v novembri 1938 v Prahe, teda vlastne prvé uznanie svojbytného slovenského národa československou vládou mocou a opustenie tézy o československom národe a jazyku. Čo považujete z tých udalostí za kľúčové?**

Anton HRNKO: Myslím si, že najviac sa deformuje otázka legitimity postoja vtedajšej slovenskej politickej reprezentácie. Mali sa Slováci vzdať svojich aspirácií preto, lebo pražská vláda, ktorá ich neuznávala a nebrala ako partnerov, sa dostala do ťažkostí? Mali Slováci brániť štát, ktorý sa sám odmietol brániť a ktorý nezaobrnil okypťenie slovenského územia? Boli Slováci povinní spáchať kolektívnu samovraždu len preto, aby zostali verní štátu, ktorý sa dobrovoľne vydal na milosť a nemilosť A. Hitlerovi? Nech si odpovie každý sám!

Ferdinand VRÁBEL: V 19. storočí sa v duchu doby v procese formovania moderných národov zintenzívnilo aj slovenské národné obrodzenie. Keď bola v polovici 19. storočia kodifikovaná slovenčina ako spisovný jazyk (oddelenie od imaginárneho československého jazyka súčasne znamenalo aj oddelenie od imaginárneho československého národa), bolo jasné, že je to nielen udalosť lingvistiká, ale aj politická... Skôr alebo neskôr to muselo viesť k osamostatneniu sa Slovenska, pretože vývoj každého národa smeruje k vlastnej štátnosti. Tu však ešte nasledovali desaťročia zápasu rôznych nie protichodných, ale skôr paralelných tendencií – je zaujímavé, že tak myšlienka slovenského spisovného jazyka (Štúr, odhliadnime od staršieho Bernolákovho neúspešného pokusu, ale už aj ten naznačil tendenciu Slovákov osamostatniť sa od češtiny), ako aj myšlienka československého národa a československého jazyka vznikla predtým v bratislavskom prostredí na tom istom lýceu (Kollár, Palacký ich mimolýcejný priateľ Šafárik a ďalší). Chcel by som zdôrazniť, že myšlienka československého národa nevznikla v hlave T. G. Masaryka – on ju len u štátov Dohody politicky využil vo vhodnom čase, keď sa dali dosiahnuť zmeny nielen pre Čechov, ale aj pre Slovákov. Doformovanie Slovákov ako sebavedomého moderného národa napomohlo dvadsaťročie v Československu. Z českého pohľadu nie je opodstatnená výčitka, že slovenská autonómia pomohla rozložiť Československo, pretože vývoj Slovákov k samostatnosti bol prirodzený a zákonitý. K likvidácii Česko-Slovenska by Nemcko bolo prikořičilo tak či tak aj bez realizácie Pittsburskej dohody 6. októbra 1938 v Žiline. Dnes už je známe, že Hitler plánoval likvidáciu ČSR najneskôr od jesene 1937.

Martin LACKO: Autonómia Slovenska, dosiahnutá v októbri 1938, bola prirodzeným právom národa na správu vlastnej krajiny. A súčasne oneskoreným splnením záväzku, ktorý Masaryk svojim podpisom garantoval Slovákom ešte v roku 1918.

(Dokončenie v budúcom dvojčísle)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Naše boje a zápasy

Pred sto päťdesiatimi rokmi zvidli Slováci zápas a aj boj o svoju prvú ustanovizeň po tisícročí, o Maticu slovenskú. Bol to boj ťažký, plný polien pod nohami, umelých a nezmyselných prekážok – len aby všetko ostalo po starom, aby Slováci nemali ani len „literárny spolok“, ani nijaké školy, nič. Bojovalo sa v pamätných rokoch 1861 – 1863, tisíc rokov po príchode solúnskych bratov.

Na spomienkovej akcii v bratislavskej aule Cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK dozvedeli sme sa z úst najpovolanejších – predovšetkým priameho účastníka kardinála Jozefa Tomka – o zápase zahraničných Slovákov za založenie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme pred päťdesiatimi rokmi. Boj vyvrcholil v roku 1963 na tisícste výročie cyrilometodskej misie, presne sto rokov po boji matičnom. Bol to tiež ťažký zápas, plný obštrukcií, len aby všetko ostalo tak, ako bolo. Aby Slováci nemali vo večnom meste svoju „strechu“, aby im postačilo Nepomucanum.

Napadlo mi v tej súvislosti, že po sto rokoch ako pred nimi: skoro rovnaké problémy so vznikom slovenskej inštitúcie. Isteže, aj rozdiely: pred sto päťdesiatimi rokmi sme bojovali „doma“ a najmä s Maďarmi, pred päťdesiatimi rokmi to bolo „vonku“ a najmä s Čechmi.

A teraz mi dovoľte ďalšie otázky: s kým to musíme bojovať dnes po sto päťdesiatich a päťdesiatich rokoch v roku 1150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda medzi našich predkov, aby... Aby sa priepasť medzi chudobou a bohatstvom nezväčšovala. Aby sa zachoval charakter tohto národa, opierajúci sa o pôdu, kresťanstvo a kultúru života. Aby sme prestali slepo a v predklone preberať zo Západu všetko, aj to, čo nám očividne neosoží, ba škodí nám a našej budúcnosti. Aby prijala Bratislava, naše hlavné mesto, súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda. Aby sa matičné myšlienky prirodzene dostali aj na obrazovku a do éteru verejnoprávneho tele-rozhlasu.

VYHLÁSENIE

V súvislosti s krachom Podielového družstva slovenské investície (PDSI) nedávno niektorých z veriteľov kontaktovalo Združenie veriteľov PDSI s ponukou na vstup do združenia a s informáciami o priebehu konkurzu.

Združenie veriteľov PDSI akceptujeme ako riadne registrované občianske združenie, no Matica slovenská sa s jeho cieľom a pôsobením nestotožňuje. Hoci princíp združovania veriteľov má zmysel, nepovažujeme za vhodné, aby jedná za členstvo boli žiadané poplatky, aby združenie viedli osoby, ktoré sú žalované pre prepojenie s družstvom a podozrivé úkony pred krachom družstva, a najmä, aby združenie účelovo vytváralo klamlivý negatívny obraz o pôsobení veriteľského výboru, správcu konkurznej podstaty a právnych zástupcov správcu.

Proklamovaný cieľ o objektívnom informovaní a spoločnom postupe proti jedinému vinníkovi – predstavenstvu PDSI – tým celkom iste nemôže byť splnený. Správca konkurznej podstaty, jeho zástupcovia a výbor koná pri vymáhaní aj uznávaní pohľadávok len tak, ako ustanovuje zákon o konkurze a reštrukturalizácii, je kontrolovaný súdom a celým veriteľským výborom bez zistených nedostatkov, takže nevidíme jediný dôvod premieňať osobné neoverené pocity do poškozovania dobrého mena a spochybňovania postupu správcu a osôb spolupracujúcich na riadnom priebehu konkurzu.

Matica slovenská

Štvrtý ročník krajského matičného festivalu Hronského Jasov Vzdali hold veľkému matičiarovi

Text a foto: František MRVA

V základnej škole Jasov sa konal štvrtý ročník krajského matičného festivalu v prednese Hronského rozprávok s názvom Hronského Jasov. Žiaci základných škôl z Košického a Prešovského kraja svojim prednesom vzdali hold Jozefovi Cigerovi Hronskému, ktorý bol nielen vynikajúci spisovateľ, ale aj učiteľ, maliar, redaktor, nakladateľ, publicista, autor literatúry pre mládež.

Čo si však najviac v Matici slovenskej vážime, je, že bol nielen tajomníkom, ale aj správcom Matice slovenskej. Bez tohto vzdelaného národovca by nevznikla ani slávna Neografia v Martine.

Vranova, Kecerovic, viacerých škôl z Košíc, cez Medzev až po žiakov zo Spišskej Novej Vsi. Erudované poroty to mali veľmi ťažké pri výbere tých najlepších. Preto na prvých troch miestach sa umiestnili až piati, resp.

ktoré venovali minister školstva SR Dušan Čaplovič, starosta obce Jasov Gabriel Nagy a zakladateľ festivalu, predseda MO MS v Košiciach-Myslave František Mrva. Ocenených žiakov najviac potešili ceny ministra

Hlavným organizátorom tejto nádhornej matičnej parády bola ZŠ v Jasov spolu s Maticou slovenskou, ktorú zastupovali MO MS v Košicemyslava a MO MS Jasov. Ďalšími spoluorganizátormi boli starosta obce Jasov a odbor školstva OÚ v Košiciach.

Z takmer všetkých okresov Košického a Prešovského kraja sa napriek zlému počasiu predstavilo päťdesiat recitátorov zo základných škôl od Veľkých Kapušian, Michaloviec,

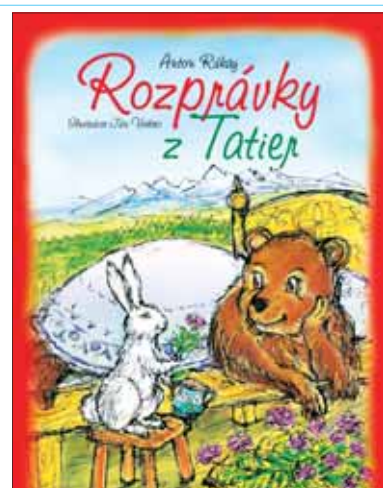
v druhej kategórii štyria súťažiaci.

Spomenieme tých najlepších na prvom mieste – Viktória Tarnóczyová zo ZŠ Staničná 13, Košice a Sofia Nina Fedorišinová zo ZŠ T. J. Moussona 4, Michalovce. V druhej kategórii získali prvé miesta Juraj Klein zo ZŠ Kežmarská 28, v Košiciach a Martina Krišová zo ZŠ Staničná v Košiciach.

Ocenených žiakov čakali hodnotné knihy z Vydavateľstva Matice slovenskej a farebné diplomy MS,

školstva, vedy, výskumu a športu SR. Žiaci z obidvoch východoslovenských krajov hneď po príchode dostali sladkosti od výmyslu sveta, ktoré tejto nádhornej prehliadke Hronského rozprávok venoval Peter Miklovič.

Pochvalu si zaslúži vedenie ZŠ Jasov na čele s riaditeľkou školy Alžbetou Mačatovou za to, že zabezpečili kvalitnú organizáciu a kompletnú logistiku tejto náročnej matičnej akcie.

Anton RÁKAY: Rozprávky z Tatier

Kde bolo, tam bolo, tak sa začína každá pekná rozprávka, ibaže táto sa i skončila dobre vo vari najkrajšej hore, ktorá nemá páru v široširokom okolí. Rástli v nej storočné smrek a jedlo, všade voňal mäkučký mach a vysoká tráva a od jari do neskorej jesene tu kvitli všakové neuveriteľne pestré kvety. Dolinou skackavo pretekal potôčik, po samý okraj plný ľadovej vody. Sem-tam tu bola aj malá lúčinka, do ktorej od svitania až do súmraku svietilo slniečko, slovom - hotový raj na zemi.

Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

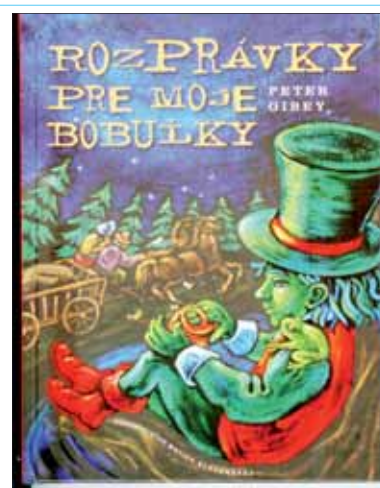

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydání Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Peter GIBEY: Rozprávky pre moje bobulky

Čo len bude chudák Miško robiť, keď ho mama pošle na tri dni k starkej na samotu, kde nie je ani počítač, ani internet, mobil, DVD-prehrávač, ba ani televízor? Hrozná nuda! Lenže to ešte Miško netuší, že stará mama má pre svoje bobulky nachystané čosi iné, náramne tajomné... Nuž, hádajte, čo sa dialo potom! Alebo otvorte našu knižku a prečítajte si tri čarovné rozprávky, čo vyškli spod čepca.

PRIPOMÍNAME SI

15. decembra

– 45 rokov uplynulo od smrti jedného zo zakladateľov moderného slovenského výtvarného umenia Miloša Alexandra Bazovského (1899 – 1968), ktorý z potuliek s Z. Palugyayom a J. Alexym vytvoril nádhernú kroniku slovenskej krajiny; jeho život a tvorbu literárne priblížil širokej verejnosti spisovateľ Dušan Mikolaj v knihe Tlejúce slnko

– v roku 1992 sa konala posledná schôdzka snemovni Federálneho zhromaždenia, na ktorej poslanci prijali Uznesenie o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a o vzniku dvoch nástupníckych štátov

16. decembra

– pred 115 rokmi sa v Zemianskom Lieskovom narodil básnik mladosti a lásky národný umelec Ján Smrek (1898 – 1982), vlastným menom Ján Čietek

17. decembra

– uplynulo 110 rokov od prvého riadeného letu motorového lietadla bratov Wrightovcov

– v roku 1908 sa narodil skvelý spisovateľ pre deti a mládež Ferdinand Gabaj; 105. výročie

– ten istý deň sa narodil Štefan Šmálik (1908 – 1991), historik, prekladateľ, významná osobnosť katolíckeho disentu, jedenásť rokov väznený, vzácne sú jeho preklady z francúzštiny

– pred 105 rokmi otvorili prvú trať Tatranskej elektrickej železnice z Popradu do Starého Smokovca, zvyšné dve trate do Tatranskej Lomnice a na Štrbské Pleso dokončili roku 1912

– desať rokov od smrti vynikajúceho režiséra SND, herca, scénického výtvarníka, karikaturistu a etnografa Karola L. Zachara (1918 – 2003)

18. decembra

– 130 rokov, čo v Levoči vznikol Spišský dejepisný spolok, ktorý o tri roky (1886) založil Spišské múzeum a má rozhodujúcu zásluhu na uchovaní hlavných spišských pamiatok v období krutej maďarizácie a prvej svetovej vojny

– pred 30 rokmi otvorili v Bratislave diaľnično-železničný Prístavný most

– pred 75 rokmi (1938) sa na Slovensku konali voľby do autonómneho Snemu Slovenskej krajiny, spoločnú kandidátku slovenskej národnej jednoty volilo 97,5 percenta voličov

19. decembra

– pred 150 rokmi sa narodil slovenský spisovateľ a národovec, budovateľ kultúrnych inštitúcií Slovákov na Dolnej zemi Ján Čajak ml. (1863 – 1944), kde sa usídlil, keď ho pre panslavizmus najprv vyhodili z Evanjelickej bohosloveckej fakulty a potom aj zo služieb školstva

– uplynulo 85 rokov, čo sa u nás zaviedol osemhodinový pracovný čas

– členka Činohry SND herečka Zuzana Kocúriková má okrúhle jubileum

20. decembra

– sto rokov od narodenia skladateľa Jozefa Kresánka (1913 – 1986), významného slovenského hudobného teoretika a historika, autora fundamentálnych diel slovenskej muzikológie

(jč)

Týždenník Matice slovenskej, Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOJAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVAŇEC, Drahošlav MACHALA, Andrej STRÝČEK, Štefan SUCHÝ, Jozef ŠIMONOVÍČ. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpostas.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.